

Internettet

- nyt medie, nye problematikker?

Et speciale om danske forældres holdning til og håndtering af deres børns sikkerhed på internettet

Specialeafhandling

Roskilde Universitetscenter, Kommunikation

Vejleder:

Arne Thing Mortensen

Afleveringsdato:

11. december 2003

Udarbejdet af:

Betina Engelhardt Rasmussen

Maja Børsting Aagaard

Maria Stedal

FORORD

Dette speciale er udarbejdet i fællesskab af Betina Engelhardt Rasmussen, Maja Børsting Aagaard og Maria Stedal. Vi vil i denne forbindelse gerne takke Medierådet for Børn og Unge for et udbytterigt samarbejde og vores vejleder Arne Thing Mortensen for konstruktiv sparring igennem hele specialeprocessen. En særlig tak til de medvirkende deltagere i de tre fokusgrupper.

Roskilde Universitetscenter, december 2003

KAPITEL 1: INDLEDNING	1
PROBLEMFELT	1
SPECIALETS UDGANGSPUNKT.....	2
PROBLEMFOMULERING.....	3
AFGRÆNSNING.....	4
BEGREBSAFKLARING.....	4
KAPITEL 2: KOMMUNIKATIONSMILJØ.....	6
MEDIEDEBAT OG -PANIK	6
BØRNE-MEDIEFORSKNINGEN – PESSIMISME OG OPTIMISME.....	8
POLITISKE PERSPEKTIVER	10
NYT MEDIE – NYE UDFORDRINGER	14
KAPITEL 3: MÅLGRUPPEANALYSE	18
FREMANGSMÅDE FOR ANALYSE.....	18
TYPOLOGI OVER FORÆLDRENE I FOKUSGRUPPE 1, 2 OG 3	19
ANALYSE AF MÅLGRUPPEN	22
<i>Barnets internetbrug og -kompetencer.....</i>	<i>23</i>
De 6-8-årige børn.....	23
De 9-12-årige børn	25
De 13-16-årige børn	26
<i>Regler i forbindelse med internettet.....</i>	<i>28</i>
Regler i forbindelse med børns adgang til internettet.....	28
Regler i forbindelse med børns aktiviteter på internettet.....	30
<i>Vidensbank eller legeplads.....</i>	<i>34</i>
<i>Helbred.....</i>	<i>36</i>
<i>Chat</i>	<i>41</i>
<i>Porno</i>	<i>44</i>
<i>Opdragelse via dialog.....</i>	<i>45</i>
KAPITEL 4: KOMMUNIKATIVT TILTAG	49
HENSIGTSMÆSSIG MÅLGRUPPE	50
HENSIGTSMÆSSIG HENVENDELSESFORM	51
<i>Selvregulering i privat regi og erfaringsudveksling</i>	<i>52</i>
<i>Medierådets tiltag.....</i>	<i>53</i>
<i>Online og offline erfaringsudveksling.....</i>	<i>55</i>
HENSIGTSMÆSSIGT INDHOLD.....	59
KAPITEL 5: KONKLUSION.....	64

SUMMARY

LITTERATURLISTE OG KILDEFORTEGNELSE

KAPITEL 1: INDLEDNING

Problemfelt

Internettet er genstand for debat på såvel den hjemlige arena mellem børn og voksne som på den offentlige arena mellem aktører med divergerende holdninger til det nye medie. Nye medier har i historisk perspektiv altid skabt interesse og diskussioner, som ofte har resulteret i forskellige former for mediepanikker. Med udviklingen af det trykte medie opstod den første mediepanik i massekommunikationens historie (Drotner, 1999 (A), p. 35). I Danmark opstår de første mediepanikker i begyndelsen af 1900-tallet som følge af populærlitteraturens udbredelse i form af billige ugeblade og seriehæfter rettet mod ungdommen (Drotner, 1999 (A), p. 40). Senere er lignende debatter og mediepanikker opstået i forbindelse med radioen, fjernsynet, videofilm og senest mobiltelefonen, internettet og computerspil. Fælles for alle disse diskussioner og panikker er, at:

”Mange voksne eksperter, fra pædagoger og psykologer til kulturkritikere og politikere, definerer det nye massemedium som et problem navnlig for børn og unge af social, psykologisk eller moralsk karakter (eller blandinger af alle tre aspekter); andre voksne - der som oftest er i mindretal - forsvare det nye medium. Begge grupper påtager sig rollen som problemløsere. Ofte etableres der juridiske, pædagogiske eller politiske modforanstaltninger, og debatten dør hen - indtil et nyt ’problem’ viser sig på den offentlige arena.” (Drotner, 1999 (A), p. 34)

To poler kendetegner således den offentlige debat om børns internetbrug - en pessimistisk og en optimistisk. I den nyere debat har internettets muligheder og begrænsninger været i fokus. Store dele af den offentlige debat har drejet sig om, hvordan børnene bruger internettet, hvilke problematikker deres internetbrug rejser, hvem der skal lære børnene at anvende mediet hensigtsmæssigt og hvordan. De voksne diskuterer og bekymrer sig, lig tidligere former for mediepanikker, om børnenes dannelse og mediebrug:

”I komplekse foranderlige samfund er man ofte nostalgisk på vegne av fortiden og bekymret for fremtiden, og for de der skal bebo den. Hvem og hva vil de bli som voksne? Ingen bekymrer seg om pensjonistene leser dårlige ukeblad om konger og kjendiser; vi bekymrer oss for barnas medier. Barna er under formning; hvordan vil den digitale verden forme dem?” (Frønes, 1998, p. 14)

Problemstillingerne kompliceres ydermere af, at voksne ikke, på samme måde som børn, er fortrolige med og har kendskab til de nye medier. Internettet er for mange i den ældre generation noget nyt, der kræver specielle kompetencer og indsigt for at kunne anvendes. I modsætning hertil anvender mange børn internettet som en naturlig del af deres hverdag på samme måde, som de anvender fjernsynet og radioen. Det resulterer i, at mange børn er mere kompetente brugere af internettet end deres forældre:

”Det er historisk nyt, at børn på et område har erfaringer og kompetencer, der overgår mange voksnes. Dette forhold giver ofte anledning til diskussioner, som afslører en øget bekymring for, at der opstår en generationskløft mellem de avantgardistiske børn og deres forældre og lærere.” (Sørensen, 2000, p. 17)

Generationskløften kommer til udtryk på flere måder, og forældrenes muligheder for at regulere børnenes internetbrug vanskeliggøres. Internettets iboende anarkistiske karakter (Hoff-Clausen, 2002, p. 22) samt dets udvidede tilgængelighed komplicerer ydermere forældrenes handlerum i forhold til deres børns færden på internettet. Spørgsmålet er, hvorvidt ovenstående aspekter har betydning for danske forældres syn på deres børns aktiviteter og færden på internettet? Er forældrene i stand til at håndtere de udfordringer, der kan opstå i mødet mellem barnet og mediet, eller savner de redskaber, hvormed de kan hjælpe børnene til hensigtsmæssig internetbrug?

Specialets udgangspunkt

Specialets omdrejningspunkt udspringer af en undren over det begrænsede fokus, i henholdsvis den offentlige og videnskabelige debat, på forældres opfattelse af børns brug af internettet. En af de få politiske aktører, der fokuserer på netop forældrene, er Medierådet for Børn og Unge, der fungerer som rådgivende organ under Kulturministeriet. Medierådet for Børn og Unge, tidligere Statens Filmcensur, rådgiver i dag hovedsageligt i forhold til film og computerspil, og deres fokus på internettet ligger derfor uden for deres traditionelle arbejdsområde (Gynther og Boe, d. 7/4 2003, p. 3¹). På trods af dette indgår Medierådet for Børn og Unge sammen med tilsvarende instanser fra Sverige, Irland, Norge og Island i et større EU-støttet projekt, SAFT (Safety and Awareness for Tweens²), der har fokus på børns sikkerhed på internettet.

¹ Når der refereres til Gynther og Boe, d. 7/4 2003, svarer dette til bilag D.

² SAFT er senere i forløbet blevet ændret til at stå for Safety, Awareness, Facts and Tools, men vi anvender betegnelsen Safety and Awareness for Tweens i specialet, idet dette var navnet på undersøgelsen, da vi indledte samarbejdet med Medierådet for Børn og Unge i februar 2003.

Den danske del af SAFT-projektet er således delt ind i to overordnede faser: videnssamling og vidensspredning (Gynther, d. 21/02-2003). Videnssamlingen består hovedsageligt af to kvantitative undersøgelser af dels forældres holdninger til deres børns brug af internettet og dels børns brug af internettet. Vidensspredningen består blandt andet af uddannelsespakker til børn og onlineinformation og råd om børns sikkerhed på internettet til lærere og forældre. Det er dog igennem SAFT-projektet pålagt Medierådet for Børn og Unge at gennemføre flere tiltag uafhængigt af de kvantitative undersøgelser resultater (Gynther og Boe, d. 7/4 2003, p. 7-9). Eksempelvis skulle Medierådet for Børn og Unge i forbindelse med SAFT-projektet udarbejde en hjemmeside med ti tips, udsende uddannelsespakker til børn i folkeskolen samt tilrettelægge og gennemføre et kommunikativt tiltag med danske forældre som målgruppe. Da SAFT-projektet er et EU-finansieret projekt, er der ikke bevilget penge fra den danske stat til projektet, hvilket også har betydning for de rammer, som Medierådet for Børn og Unge kan udarbejde og gennemføre ovennævnte tiltag inden for. Ydermere er en række samarbejdspartnere tilknyttet projektet, heriblandt IT-brancheforeningen, Biblioteksrådet og Børnerådet.

Medierådet for Børn og Unge ønskede at foretage et kvalitativt studie af forældres holdninger til deres børns internetsikkerhed, for på baggrund heraf at kunne udarbejde et hensigtsmæssigt kommunikativt tiltag til forældrene. Dog var der fra EU ikke afsat midler til en sådan undersøgelse, og vi indgik derfor i den forbindelse et samarbejde omkring gennemførelsen af en kvalitativ undersøgelse med henblik på udarbejdelsen af et oplæg til en kommunikationsindsats. På baggrund af det skitserede problemfelt har vi valgt følgende problemformulering:

Problemformulering

Hvilke problematikker mener danske forældre, at der eksisterer i forhold til deres børns sikkerhed på internettet, og hvordan håndterer forældrene disse?

På baggrund af en analyse af kommunikationsmiljøet og målgruppen, hvordan skal Medierådet for Børn og Unge hjælpe forældrene med at håndtere disse problematikker?

Afgrænsning

For at indsnævre specialets fokus har vi valgt udelukkende at undersøge danske forældres holdninger til deres børns sikkerhed på internettet. Vi afgrænser os således fra at belyse de kvantitative resultater fra de øvrige SAFT-lande. I tråd med dette har vi valgt hovedsageligt at benytte os af relevante danske undersøgelser og anvender kun udenlandske undersøgelser, såfremt der ikke foreligger danske undersøgelser på området. Efter aftale med Medierådet for Børn og Unge afgrænser vi os ydermere fra at beskæftige os med den konkrete udformning af det kommunikative tiltag og kommer således udelukkende med et forslag til den overordnede strategi i forbindelse med henvendelse til forældrene. Ydermere opstiller vi, på baggrund af vores målgruppeundersøgelse, det optimale forslag, og afgrænser os i den forbindelse fra at belyse de økonomiske og politiske betingelser, som Medierådet for Børn og Unge er begrænset af.

'Børn og medier' er et emne, der befinder sig i et krydsfelt mellem flere forskellige fagområder såsom pædagogik, psykologi, sociologi og kommunikation. Da dette er et kommunikationsspeciale, har vi valgt så vidt muligt at afgrænse os fra de øvrige fagområder, men inddrager begreber og undersøgelser fra disse, når det er relevant for specialets fokus.

Da vi har valgt at foretage en kvalitativ fokusgruppeundersøgelse af forældres holdninger til deres børns sikkerhed på internettet, afgrænser vi os fra at belyse problemstillingen ud fra et hverdagslivsperspektiv. Vi opnår derfor ikke indsigt i forældre og deres børns hverdagsliv ud fra eksempelvis observationer, men undersøger derimod forældrenes forståelse af deres børns internetbrug i hverdagen.

Begrebsafklaring

For at eksplicitere vores forståelse af nøglebegreber i specialet vil vi i nedenstående foretage en begrebsafklaring. Begrebet *sikkerhed på internettet* dækker således over en række aspekter. Her menes der sikkerhed i forhold til: virtuelle forulempelser, udveksling af personlige oplysninger, eksponering for underlødigt indhold (eksempelvis vold og porno) og fysisk møde med chatvenner.

Internettet bliver i specialet omtalt som et *massemedie*. Internettet er efter vores synspunkt et anderledes medie end de traditionelle massemedier, idet brugeren via interaktiviteten i høj grad selv udvælger relevant information. Samtidig giver mediet dog afsender mulighed for at nå ud til en bredere målgruppe på grund af blandt andet mediets tilgængelighed. Således kan samtaler i intime rum i chatfora anskues som dialogisk kommunikation, hvor information på offentlige institutioners hjemmesider kan ses som en mere traditionel form for massekommunikation. Internettet kan derfor betegnes som såvel et massemedie som et dialogisk medie, og vores betegnelse af internettet, som et massemedie, skal derfor ses i lyset af dette.

Vores forståelse af begrebet *kommunikation* er, at kommunikation er en vedvarende dialogisk proces, hvori både afsender og modtager har essentiel betydning. Vi mener i forlængelse heraf, at reception altid er perspektivisk, idet receptionen af et givent kommunikativt tiltag altid sker ud fra modtagerens nuværende forståelseshorisont (Mikkelsen, 1989, p. 73). Samtidig mener vi, i lighed med Lars Qvortrup, at trods afsenderens intention med et givent budskab, kan denne aldrig eliminere risikoen for, at modtagerens reception adskiller sig fra det intenderede budskab (Qvortrup, 2001, p. 142). Vi anvender ydermere betegnelserne *kommunikativt tiltag* og *informationsindsats* synonymt - begge betegnelser er et udtryk for ovenstående kommunikationsforståelse.

I specialet anvender vi ydermere begrebet *generationsmodsatning*, som lægger sig op af, det inden for feltet udbredte begreb, generationskløft (Werner, 1999, p. 46; Sørensen, 2000, p. 17; Sefton-Green, 1998, p. 10). Med begrebet generationsmodsatning ønsker vi at understrege, at der efter vores synspunkt ikke er tale om én generationskløft, men derimod om en lang række forskellige former for modsætninger generationerne imellem. Vi mener således, at det er forkert at tale om internettet som et medie, der skaber en generationskløft eller fungerer som brobygger, idet børnenes og forældrenes opfattelse af internettet på nogle områder adskiller sig fra hinanden og på andre områder nærmer sig hinanden.

Vi anvender endvidere begrebet *informationssamfund* for at understrege, hvilken del af samfundet vores undersøgelse fokuserer på: den mediemæssige dimension. Det er ikke ensbetydende med, at vi udelukkende opfatter samfundet som et informationssamfund, vi ser det derimod også som eksempelvis et semiotisk samfund eller et videnssamfund. I tråd med vores socialkonstruktivistiske perspektiv anerkender vi, at samfundet ikke er et statisk fænomen, men derimod kan beskrives på flere forskellige måder alt afhængig af det perspektiv, man anlægger.

KAPITEL 2: KOMMUNIKATIONSMILJØ

Danske forældre møder jævnligt en lang række budskaber om børn og medier. Det kommunikationsmiljø, som Medierådet for Børn og Unge er en del af, er et broget landskab af forskellige aktører med modsatrettede interesser og budskaber. Vi vil i dette kapitel foretage en analyse af kommunikationsmiljøet med henblik på at belyse kompleksiteten i debatterne om børn og medier samt de divergerende holdninger blandt kommunikationsmiljøets aktører.

Formålet med analysen er dels at kunne opstille et løsningsforslag til, hvorledes Medierådet for Børn og Unge skal gribe en fremtidig kommunikationsindsats med danske forældre som målgruppe an og dels at opstille en ramme, som vores fokusgrupper skal analyseres inden for.

De mediemæssige, forskningsmæssige og politiske debatter præger hinanden gensidigt, og med belysningen af disse konstruerer vi et billede af sammenhængen imellem debatterne. Kapitlet skal ikke anskues som en kronologisk gennemgang, men derimod som et øjebliksbillede af kommunikationsmiljøets budskaber beskrevet ud fra vores forståelse.

Mediedebat og -panik

Debatter om børn og nye medier er ikke et nyt fænomen. Som nævnt i kapitel 1 har diskussionen om børns mediebrug i Danmark været på dagsordenen i den almene offentlighed helt tilbage fra starten af 1900-tallet. I det seneste årti har debatternes omdrejningspunkt blandt andet været computeren og dens indflydelse på børn og unge. Nogle af problematikkerne i debatterne er nye, idet computeren adskiller sig væsentligt fra andre medier, mens andre er set før, i den forstand at der altid har været fokus på børns brug af nye medier. Modsatrettede budskaber kendetegner debatterne, der af flere medieforskere betegnes som mediepanikker (Drotner, 1999 (A), p. 53-54; Sørensen og Jessen, 2000, p. 11). Mange aspekter i relation til børn og internettet har været og er genstand for debat, og diskussionerne har, som Anita Werner påpeger, i høj grad været præget af sort/hvid-tænkning:

”Børn og computere er i de sidste 10 år blevet diskuteret ivrigt i offentligheden. Det er først og fremmest vold i spillene og spredningen af porno på internettet, der har vakt bekymring. Men også selve informationsteknologien, og hvad den indebærer for børns udvikling, har været genstand for debat. Denne debat har, som tidligere debatter i forbindelse med ny medieteknologi, været præget af en sort-hvid tænkning. Enkelte har advaret mod den skadelige virkning, mens andre har fremhævet den positive indflydelse.” (Werner, 1999, p. 49)

Det er dog ikke kun voldelige computerspil og spredningen af porno på internettet, der har skabt diskussioner. Børns chat og risikoen for at møde pædofile har også været på mediernes dagsorden. Et bredt udsnit af aviser³ har bragt artikler med overskrifter såsom: *Chattede sig til sex med 11-årig, Pas på netlokkere, Sex til salg: Unge prostituerer sig på nettet* og *Børn ignorerer sikkerhed på internettet*. Også voldeligt indhold på internettet og faren for hacking er blevet italesat: *Børn svælger i ægte døds vold på nettet* og *Hackerens paradys*. I flere tilfælde bliver der i avisartiklerne rettet henvendelse til forældrene i forhold til sikkerhed for børn på internettet *Forældre mangler fornemmelse for porno, Slap af – dine børn surfer sikkert, Forældre naive om børns chatvaner, Forældre får råd om børns netvaner* og *Hjælp børnene med internettet*. Budskaberne rettet mod forældrene er både positive og negative i forhold til børns brug af computere og internet. De positive røster taler for, at internettet er en integreret del af børns hverdag, et vigtigt og kompetenceudviklende redskab som børn i fremtiden bør kunne håndtere. De negative røster fokuserer derimod på, at internettet udgør for stor en del af børns hverdag, og at brugen af internet har skadelig virkning på børn i form af eksempelvis medieafhængighed og fysisk inaktivitet.

Det er netop disse negative røster, der er medvirkende til, at enkelthistorier kan skabe en næsten panikagtig stemning i medierne, men hvad er mediepanikkerne et udtryk for? Ifølge Kirsten Drotner:

”(...) er det i mediepanikkerne massemedierne selv, som både sætter den offentlige reaktion i gang, og som formidler reaktionerne med større eller mindre intensitet (...) de handler om medierne, de formidles af medierne, og de tematiserer mediernes bredere kulturelle og sociale kontekst.” (Drotner, 1999 (A), p. 35)

Et nyere eksempel på en form for mediepanik er Jyllands Postens offentliggørelse d. 6. februar 2003 af resultaterne fra en såkaldt landsdækkende undersøgelse med overskriften: *Børnekultur: Børn lokkes i fælde på internettet*. Artiklens hovedbudskab

³ Ekstra Bladet, 17/02 2002 og 18/1 2003; Berlingske Tidende, 1/11 2001, 23/2 2003 og 23/5 2003; BT, 11/11 2001 og 22/2 2003; Politiken, 11/2 2003; Metro Express, 26/8 2003; og Urban, 26/8 2003, Information, 1/10 2003.

er, at hvert tredje barn bliver udsat for overgreb i forbindelse med internetchat. Denne historie blev efterfølgende gengivet i flere andre medier, eksempelvis i DR's Nyheder online (DR Nyheder Online, d. 7/2 2003). Det viste sig dog senere, at undersøgelsen ikke kunne indhentes, da den på daværende tidspunkt ikke var færdiggjort. Undersøgelsen blev først offentliggjort i maj 2003, hvor resultaterne viste sig at være langt mere nuancerede. Her angav 76 % af børnene, at de ofte eller altid er trygge på internettet, mens kun 12 % af børnene aldrig eller sjældent er trygge, når de chatter (Thygesen, 2003, p. 30). Resultaterne stemte således langt fra overens med de resultater, der blev gengivet i diverse medier først på året. Spørgsmålet er, hvad sådanne mediepanikker udspringer af og hvorfor? Ifølge Drotner har panikhistorierne tre grundforudsætninger (Drotner, 1999 (A), p. 53-54). Den første forudsætning vedrører det kulturelle aspekt og handler om distinktionen mellem *finkultur* og *populærkultur*. Børn og unge skal opdrages og dannes til finkultur, og derfor opstår der panik, når populærkulturen fylder deres hverdag. Den anden forudsætning er antagelsen om, at der er en direkte forbindelse mellem medieoplevelser og børns efterfølgende handlinger, eksempelvis at voldelige computerspil gør børn voldelige, den lineære forståelse. Den sidste forudsætning vedrører sammenhængen mellem de to – hvad er rigtig *dannelse*, og hvem har ansvaret for at sikre, at børnene udvikler kompetencer, hvormed de kan begå sig i et foranderligt informationssamfund? I relation til spørgsmålet om dannelse er der ydermere inden for det pædagogiske felt sket et paradigmeskift. Der er sket en bevægelse fra den traditionelle elitære dannelsesforståelse, hvori dannelse defineres ud fra finkulturelle normer, til en mere åben selvdannelsesforståelse, hvori *selvdannelsen* defineres gennem subjektets egne erfaringer og interesser (Schmidt, 1998, p. 16; Christensen og Kryger, 1998, p. 81-87). Spørgsmålet er, om disse forudsætninger har betydning for og kan spores andre steder end i mediediskussionerne, eksempelvis blandt forældrene i vores undersøgelse?

Børnemedieforskningen – pessimisme og optimisme

Den vedvarende interesse i de traditionelle medier for børn og unges brug af nye medier er som nævnt ikke et nyt fænomen. Interessen har altid været og er i nogen udstrækning fortsat med til at forme forskningen. Derfor eksisterer den samme polarisering inden for forskningsverdenen som inden for mediedebatterne:

”Både i den offentlige og i den mere videnskabelige debat følger interessen for unge og medier to hovedspor, nemlig pessimismens brede og langtrækkende landevej, samt optimismens smalle sti, som dog siden 1970’erne er blevet trådt noget bredere. Det

pessimistiske spor har indtil for nylig gennemsyret den offentlige debat, så den med mellemrum har nået panikagtige reaktioner både herhjemme og i udlandet (...)" (Drotner, 1999 (A), p. 21)

Polariseringen inden for forskningen er ikke historisk ny, da man eksempelvis allerede i forbindelse med filmens udbredelse på den ene side frygtede, at den ville nedbryde børn og unges moral, mens man på den anden side havde en forventning til og et ønske om, at filmen kunne forene publikum på tværs af sociale og nationale skel (Drotner og Sørensen, 1996, p. 22).

Polariseringen inden for forskningen skal ydermere ses i lyset af, at forståelsen af kommunikation har ændret sig radikalt siden effektforskningen i 1920'erne. Effektforskernes lineære forståelse af kommunikation og syn på modtageren som fuldt modtagelig for mediernes budskaber bliver i dag anskuet som forenklet. Hvor effektforskerne stillede spørgsmålet, om hvad gør medierne med menneskene, flyttede fokus senere til, hvad gør menneskene med medierne i form af uses-and-gratification forskningen (Werner, 1998, p. 25). Det er disse to hovedstrømninger, der ligger til grund for den forskning, vi ser i dag. Fra uses-and-gratification tankegangen udsprang to retninger, som siden har haft stor betydning for kommunikationsforskningen: receptions- og uses-and-effect forskningen. Receptionsforskningen fokuserer på modtagerens aktive betydningsdannelse i mødet med mediet, hvor uses-and-effect forskningen kombinerer tanken om budskabernes virkninger med brugen af mediet:

"En ensidig årsak-virkning-tankegang i de tradisjonelle effektundersøkelserne er erstattet af tankegangen om at det over tid foregår et samspill og en vekselvirkning mellem kunnskap/holdninger/atferd på den ene siden og mediebruk på den andre; bestemte holdninger fører til bestemte former for mediebruk som igjen virker inn på de opprinnelige holdningene, osv.." (Werner, 1998, p. 25-26)

I nyere forskning er man således gået væk fra den lineære model og over til spiralmodellen. Ud fra denne forståelse vil et barn, der har en tendens til voldelig adfærd, selv opsøge vold i medierne, hvilket derefter kan være medvirkende til, at barnet bliver mere voldeligt – spiraleffekten er således påbegyndt (Werner, 1998, p. 26). Flere forskere inden for feltet har dog i dag bevæget sig væk fra det overvejende pessimistiske perspektiv på medierne over mod et mere positivt perspektiv. Mange ser således mediernes betydning som en del af en større helhed og derfor som en mere kompleks problemstilling end tidligere. Et eksempel er Birgitte Tufte, som i 1980'erne beskæftigede sig med fjernsynsvolds negative effekt på børn med aggressive tendenser (Tufte, 1983, p. 25). Hun er i dag en af de forskere, der i høj grad fokuserer både på

mediernes virkning, brugen af medierne samt på brugernes øvrige hverdag, herunder familielivet (Christensen og Tuft, 2001).

Det er en generel tendens i medieforskningen i dag, at se på børns brug af medier i et bredere perspektiv. Børns mediebrug bør ifølge flere forskere undersøges i sammenhæng med deres hverdagsliv, idet medierne er en integreret del af hverdagen, og børns mediebrug derfor ikke kan undersøges isoleret (Audon et al., 2001, p. 11-12). På trods af at der er sket et klart skift i forskningen fra det lineære perspektiv til spiralmodellen og til det mere holistiske syn på kommunikation, er alle disse synspunkter stadig repræsenteret i den offentlige debat. Selvom forskernes pessimistiske syn på børn og medier inden for den seneste årrække i høj grad er blevet erstattet af mere positive og helhedsorienterede synspunkter, dukker der således med jævne mellemrum yderst negative budskaber op i de traditionelle medier, som det eksempelvis var tilfældet i BT d. 17/8 2003, hvor overskriften lød: *Internettet lokkede min søn til selvmord*. Overskriften er et eksempel på, at den lineære opfattelse af mediernes betydning for børn og unge stadig optræder i den offentlige debat, da internettet i ovennævnte artikel opfattes som den direkte årsag til et selvmord. Det lineære perspektiv eksisterer således stadig, måske ikke inden for forskningsverdenen, men i stedet i den offentlige debat. Spørgsmålet er, om det er hensigtsmæssigt at forkaste den lineære tankegang, eller om der eksisterer områder, hvor den kausale lineære forståelse er relevant og nødvendig at tage højde for?

Politiske perspektiver

Det er dog ikke kun den almene offentlige debat i medierne og i forskningsdebatten, der har betydning for hinanden indbyrdes. Den politiske debat har indflydelse på og influeres af både den forskningsmæssige og offentlige debat, og inden for det politiske område fokuseres der tilsvarende på børn og medier. Der er dog ikke siden de to betænkninger: *Betænkning om medierne i demokratiet* og *Betænkning om børn og unges brug af massemedier* i 1996 blevet offentliggjort større politiske skriftlige tiltag vedrørende forholdet mellem børn og medier generelt.⁴ Betænkningerne er blevet til på baggrund af den daværende regerings ønske om at kortlægge og diskutere blandt andet børn og unges brug af de nye massemedier, herunder internettet. I betænkningerne

⁴ Der er dog de seneste år blevet udarbejdet lovmæssige tiltag på området 'børneporno på internettet' (Lovbekendtgørelse nr. 779 af 16. september 2001), der styrker bekæmpelsen af nationale og internationale børnepornonetværk. Dette er imidlertid et specifikt område, som ligger i periferien af vores belysning af de overordnede tiltag om børns mediebrug.

fokuseres der hovedsageligt på fjernsynets betydning for børn og unge, idet internettets udbredelse på daværende tidspunkt var begrænset. På trods af at betænkningerne hovedsageligt fokuserer på fjernsynet, er det dog mange af de samme problematikker, der gør sig gældende i dag i de nye diskussioner om børns brug af internettet. En af de problematikker, der fokuseres på, er, hvorvidt medierne er en trussel eller en ressource for børn og unge. Problematikken er i tråd med henholdsvis det pessimistiske og det optimistiske perspektiv inden for forskningen og i den offentlige debat. Således bliver voldsskildringer i de elektroniske billedmedier anskuet som en særlig trussel for henholdsvis de yngste børn, drenge der tilhører lavere socialgrupper samt børn og unge med dårlige leve- og opvækstvilkår (Betænkning nr. 1311, 1996, p. 8). Samtidig kommer en positiv opfattelse af medierne til udtryk i betænkningen:

”Børns, unges og voksnes tilegnelse af medier er snarere en aktiv proces, som kan give sociale, kulturelle og politiske ressourcer, end den er et passivt forbrug til skade for menneskets kreativitet.” (Betænkning nr. 1311, 1996, p. 12)

Den positive opfattelse af de nye medier er således fremherskende i betænkningen, men i andre dele af den politiske debat kan den pessimistiske holdning i høj grad spores. Et eksempel på den negative holdning, med baggrund i den lineære tankegang, er Helge Adam Møllers udtalelse i forbindelse med spørgsmålet om porno i de danske medier:

”Jeg er overbevist om, at et kæmpe flertal af voksne uanset alder eller politisk overbevisning finder, at dette – og indimellem endnu mere perverse eksempler på tv-skærme eller interne – har en skadelig effekt på børn og unge. Der behøves ikke undersøgelser.” (Møller, 2002)

En anden problematik, der har præget de politiske diskussioner frem til i dag, er, hvorvidt medierne, herunder internettet, kan og skal reguleres. I *Betænkning om Medierne i demokratiet* diskuteres internettets reguleringsmæssige perspektiver såsom ophavsret, ansvar for indhold og pålidelighed (Betænkning nr. 1320, 1996). Problematikken afspejles ligeledes i nyere politiske debatter, der fokuserer på, hvor meget staten skal regulere og beskytte specielt børn og unge, uden at ytrings- og informationsfriheden indskrænkes (Mikkelsen, 2002). I denne diskussion har spørgsmålet om sikkerhed via filtrering været centralt. Flere af politikerne er enige om, at den information, der er tilgængelig for børn og unge på internettet, i en eller anden grad bør reguleres, men diskuterer det problematiske i udførelsen af reguleringen i praksis.

Problemet om regulering har ydermere været genstand for debat inden for kommunikationsforskningen siden internettets udbredelse. James Slevin påpeger:

"Opinions on how the internet should best be regulated have long been divided. Some argue that the internet is ungovernable and that the very idea of effective state policy is defunct. They base their opinions on what they see as the anti-authoritarian and liberating nature of the internet (...) Others concerned with the regulation of the internet have argued that the idea of state policy is not so much impossible as strangely old-fashioned. They base their opinion on the idea that intervention contravenes freedom of information and expression, and is a preoccupation of the past." (Slevin, 2000, p. 214-215)

Regulering af medier generelt og internettet i særdeleshed skal derfor, både fra et forskningsmæssigt og et politisk synspunkt, ses i lyset af på den ene side ønsket om at beskytte den 'forsvarsløse modtager' og på den anden side ønsket om at sikre, at ytringsfriheden bliver bevaret. I den politiske debat bliver argumentet, at internettet skal reguleres på lige fod med traditionelle medier, fremsat. I en debat om hvorvidt filtrering af internettet på offentlige computere bør påbydes ved lov i 2000, udtrykker Lone Yalcinkaya:

"Af hensyn til børn har vi regler for film, tv, pornografisk materiale, vold såvel som for reklamer. Jeg håber på at møde forståelse på lige fod med førnævnte områder i forbindelse med Internettet og den mangfoldighed af informationer, der er." (Yalcinkaya, 2000)

I ovenstående citat argumenterer Yalcinkaya for, at internettet bør reguleres på lige fod med de traditionelle medier. Det er dog af tekniske årsager urealistisk, hvilket derfor, som Adam Newey påpeger, tvinger politikere såvel som forskere til at revurdere opfattelsen af censur som en primær politisk opgave:

"And I finally suggest that the Internet challenges us to revise our notion of censorship itself, by giving the user and reader the power and the responsibility to decide what he or she wants to access and what to block. (...) This is what I mean by censorship in private hands." (Newey, 1999, p. 15)

Selvreguleringstankegangen kan i nogen grad spores i det politiske system. Eksempelvis blev Medierådet for Børn og Unge oprettet i 1997 som afløser for det tidligere Statens Filmcensur. I forbindelse hermed overtog Medierådet for Børn og Unge ikke alene de opgaver, som Statens Filmcensur hidtil havde varetaget, men fik tillagt nye, mere udadvendte opgaver om blandt andet vejledning af film og

computerspil (Medierådet for Børn og Unge, 2003). Oprettelsen af Medierådet for Børn og Unge kan dermed ses som et udtryk for, at der i politisk regi er sket en bevægelse fra censur- og reguleringstankegangen hen imod selvreguleringstankegangen. Formand for Medierådet, Karsten Gynther, udtrykker det således:

”Der er jo den her forhistorie omkring [...] at man har tænkt børn og medier ud fra en mere snæver beskyttelsestænkning [...] Og det er jo sådan at man har tænkt børn og medier og beskyttelse før i tiden i industrisamfundet, [og derfor har] begrebet censur været centralt [...] Det er derfor vi er så optagede af at gøre det, vi altid gør, når der kommer nye medier; få ny viden ind omkring det, diskutere det igennem med henblik på at kunne rådgive og vejlede og støtte og informere omkring de her ting til forældre og deres børn. Og det er sådan, som vi ser Medierådets nye rolle. Og det er derfor, vi siger, at vi er gledet fra at være en censurinstitution over til en mere og mere rådgivende og vejledende og støttende rolle.” (Boe og Gynther, d. 7/4 2003, p. 2 og 3)

Også i den politiske debat er tankegangen om selvregulering synlig, eksempelvis taler Knud Erik Hansen for, at filtrering af internettet ikke er en realistisk løsning. Hansen påpeger, at opmærksomheden bør rettes mod kontakten mellem børn og voksne de steder, hvor børn har adgang til internettet, eksempelvis på skolerne og på bibliotekerne (Hansen, 2000). Bevægelsen fra regulering til selvregulering kan samtidig ses som en bevægelse fra den kausale subjektforståelse hen imod en subjektforståelse, hvori individuelle handlemuligheder og -kompetencer anerkendes.

Også i EU-regi har reguleringsproblematikkerne og børns sikkerhed på internettet været genstand for debat og resulteret i konkrete tiltag på området. Således blev *Handlingsplan for et mere sikkert internet* påbegyndt i 1999 grundet den i EU-kommissionens øjne vedvarende bekymring i offentligheden over ulovligt og skadeligt indhold på internettet (Meddelelse nr. 0152, 2002, p. 5). Handlingsplanen har det tredelte formål at skabe sikre rammer for internetbrug via blandt andet selvregulering, at udvikle filtrerings og klassificeringssystemer samt at tilskynde til oplysningsaktiviteter (Meddelelse nr. 0152, 2002, p. 2). Et af de tiltag, som handlingsplanen har resulteret i, er SAFT-projektet, som Medierådet for Børn og Unge i Danmark er en del af. Den danske del af SAFT-projektet er således et forsøg på, fra politisk side, at undersøge børns og unges sikkerhed på internettet fra både børne- og forældreperspektiv, for derefter at inddrage forældre og skole i en udvikling af børns internetkompetencer (Gynther og Boe, d. 7/4 2003, p. 3)

Netop debatten om skolens rolle i forhold til børn og internet, og herunder spørgsmålet om børns internetkompetencer, har været på dagsordenen i den danske politiske debat.

Det har blandt andet udmøntet sig i et konkret politisk tiltag, idet der i retningslinierne for danskundervisningen i folkeskolen bliver lagt vægt på, at eleverne skal kunne:

”(...) forstå og bruge forskellige trykte og elektroniske kildetyper (tekster, billeder og lyd) målrettet og kritisk, herunder udvælge, bearbejde og sammenfatte det væsentlige i teksten i forhold til læseformål.” (Undervisningsministeriet, 2003)

At lære at forholde sig kildekritisk til information på internettet er blot ét element ud af mange, der er blevet diskuteret i forhold til spørgsmålet om børns mediekompetencer. Spørgsmålet, der rejses i denne diskussion, er, hvad 'gode mediekompetencer' er, og hvad der adskiller dem fra 'dårlige mediekompetencer'. Opdelingen af mediekompetencer er på et teoretisk niveau i tråd med Drottners tidligere omtalte opdeling af kultur i fin- og populærkultur. Gør opdelingen sig yderligere gældende hos forældrene, eller er det udelukkende et politisk og medieskabt problem? Hvem har i forældrenes øjne ansvaret for børnenes internetkompetencer?

Nyt medie – nye udfordringer

Mange af ovenstående synspunkter, negative såvel som positive, er problematikker, der er blevet diskuteret i forhold til traditionelle medier som radio, fjernsyn, video osv.. Man kan med andre ord tale om, at mange af de gamle problemstillinger i relation til børns mediebrug overføres til de nuværende debatter om internettet. Internettet adskiller sig dog på flere områder fra tidligere tiders medier i kraft af dets interaktive element samt dets mulighed for at integrere forskellige medieformer (Drotner, 2001 (B)). Samtidig er internettet kendetegnet ved dets iboende anarkistiske aspekt, der opløser den traditionelle distinktion mellem afsender og modtager (Hoff-Clausen, 2002, p. 22). Disse aspekter vanskeliggør forældres mulighed for at kontrollere deres børns mediebrug i højere grad, end det var tilfældet med traditionelle medier såsom eksempelvis fjernsynet (Stald, 2001, p. 14). Medierådet for Børn og Unge er ligeledes bevidste om, at disse særlige karakteristika ved internettet vanskeliggør regulering (Boe og Gynther, d. 7/4 2003, p. 3). Børn har derudover adgang til internettet mange andre steder end i hjemmet – de kan søge information i skolen, spille med vennerne i fritidsklubben, og de kan surfe på biblioteket og chatte hjemme hos hinanden. Problematikkerne kompliceres ydermere af, at forældrene har et anderledes forhold til computeren og internettet end børnene, som i mange tilfælde har en helt anden grad af færdighed og fortrolighed med disse medier. Dette forhold kan, som Werner, Julian Sefton-Green og Birgitte Holm Sørensen påpeger, betegnes som en generationskløft i

forhold til brugen af interaktive medier (Werner, 1999, p. 48; Sefton-Green, 1998, p. 10; Sørensen, 2000, p. 17). Det medie, som børnene opfatter som en naturlig del af deres hverdag, er for mange forældre et nyt og anderledes medie:

”Voksne af i dag havde typisk ikke en computer da de var børn og har måske anskaffet sig maskinen med en ikke helt afklaret motivation; med henblik på fremtiden, som legetøj for deres børn, som følge af pres fra arbejdspladsen, men selvfølgelig også som arbejdsredskab til bl.a. tekstbehandling (...) Nutidens børn og unge, derimod, oplever intet vægelsind – de har ikke kendt til en verden uden blinkende skærme og digitale lagermedier. For dem er computeren i en vis forstand lige så ’naturlig’ som klatretræet var det for deres forældre.” (Egenfeldt-Nielsen og Smith, 2000, p.11)

Den såkaldte generationskløft, som kan ses i sammenhæng med de optimistiske og pessimistiske modpoler, kommer til udtryk på flere måder i den mediemæssige, forskningsmæssige og politiske debat. Vi mener derfor, at der snarere er tale om en række generationsmodsætninger end en entydig generationskløft. I nedenstående belyser vi således et udpluk af de mange eksisterende modsætninger, der gør sig gældende mellem børn og voksne i relation til nye medier. For eksempel påpeger Gry Faurholt, at forældre og pædagoger frygter, at computeren isolerer børn på grund af computerteknologiens unikke muligheder for at simulere samtale og interaktion (Faurholt, 2002, p. 42). Dog eksisterer der undersøgelser, der peger i retning af, at computeren i nogen grad har den modsatte effekt. I stedet for at isolere fungerer computeren i nogle tilfælde som en *social katalysator*, idet børn låner og bytter spil med hinanden og samles om computeren, hvilket kan medvirke til, at de skaber nye sociale relationer (Drotner, 1999 (A), p. 207).

En anden generationsmodsætning er, at computer- og internetbrug i forældres øjne går ud over børns leg og dermed deres kreativitet (Audon et al., 2001, p. 17). Denne opfattelse tager flere forskere dog afstand fra, idet de påpeger, at børn ofte overfører de traditionelle lege til computeren og internettet (Audon et al., 2001, p. 21) og skaber nye lege med mediet (Audon et al., 2001, p. 14). En forældrebekymring, som også kommer til udtryk i Ole Christensen og Birgitte Tufte's undersøgelse fra 2001, er, at internettet er et arbejdsredskab, som skal bruges til at indhente informationer og viden i de relevante sammenhænge, og dermed ikke til chat som forældrene anser for at være u hensigtsmæssigt tidsspilde (Christensen og Tufte, 2001, p. 64). Dog peger andre dele af forskningen på, at chat gør internettet til et medie for læring og udvikling af ny viden (Audon et al., 2001, p. 103).

Hvorvidt børn og unge er i stand til at skelne mellem fiktion og virkelighed i forbindelse med deres mediebrug er endnu et eksempel på en generations modsætning. Faurholt påpeger, at der eksempelvis i debatten om børn og computerspil har været udbredt bekymring for, at børn ikke er i stand til at kende forskel på fiktion og virkelighed med samme sikkerhed som voksne (Faurholt, 2002, p. 48). Forskere inden for området modargumenterer dog ovenstående bekymring med udgangspunkt i forskningsresultater, der peger på, at børn i en tidlig alder er bevidste om forskellen mellem computerspillets fiktive verden og virkeligheden (Sørensen og Jessen, 2000, p. 70-71). Samtidig med at de skitserede generations modsætninger har været synlige i den offentlige debat om børns mediebrug, har undersøgelser vist, at computermediet også kan fungere som brobygger mellem børn og voksne. Eksempelvis vejleder børn i nogle tilfælde deres forældre eller andre voksne i brugen af programmer (Drotner, 1999 (A), p. 207; Drotner, 1999 (B), p. 192; Sefton-Green, 1998 p. 79). Selvom børnene i dag i nogen grad er bedre brugere end voksne, er det dog stadig de voksne, der definerer rammerne for en stor del af børnenes mediebrug:

”Det er stadig forældre, der oftest køber hardware og software til hjemmet, skønt de sikkert modtager ’gode råd’ fra familiens børn og unge. Det er altså i vidt omfang voksne, der er adgangsport til, i hvilket omfang unge kan eksperimentere med de digitale nyheder i hjemmet (...) Det er også stadig voksne, der som lærere, bibliotekarer og embedsfolk har magt til – og ansvar for – at afgøre, hvilke af fritidens medieerfaringer der skal legitimeres og styrkes som kompetencer i uddannelsessystemet.” (Drotner, 1999 (B), p. 210-211)

Det nye medie har således medført en debat, hvori flere forskellige former for generations modsætninger træder frem. Spørgsmålet er i forlængelse heraf, om forældrene oplever disse modsætninger? I så fald ser forældrene så modsætningerne som problemer, de mangler redskaber til at håndtere? Hvordan oplever forældrene mediet – anskuer de hovedsageligt mediet som en trussel eller ressource i forhold til deres børns dannelse?

De danske forældre møder således modsatte budskaber i deres hverdag. Fælles for en del af budskaberne er, at de fokuserer på, at børns sikkerhed på internettet er et problem. Dét, at flere af budskaberne er divergerende, kan i vores øjne være medvirkende til, at der inden for det politiske område, medieområdet og forskningsområdet kontinuerligt sættes fokus på emnet. Den gensidige indflydelse områderne imellem fører i nogle tilfælde til konkrete kommunikative tiltag uden forudgående undersøgelser af målgruppen og det såkaldte problem. Det er i den

forbindelse bemærkelsesværdigt, at der er lanceret kommunikative tiltag i forbindelse med SAFT-projektet, før der er foretaget en undersøgelse af målgruppens behov for information. Ud fra et kommunikationsperspektiv er det problematisk at definere en løsningsmodel, før en målgruppeundersøgelse er blevet foretaget. Som grundlag for udarbejdelsen af et kommunikativt tiltag med danske forældre som målgruppe er det derfor essentielt, at Medierådet for Børn og Unge medtænker de divergerende budskaber og forældrenes opfattelser af deres børns brug af internettet. I det følgende kapitel vil vi, på baggrund af vores fokusgruppeundersøgelse, således belyse en række danske forældres holdninger til og håndtering af deres børns sikkerhed på internettet.

KAPITEL 3: MÅLGRUPPEANALYSE

Med analysen af kommunikationsmiljøet i kapitel 3 som forståelsesramme foretager vi i dette kapitel en analyse af de tre fokusgrupper med forældre til børn mellem 6 og 16 år. Formålet med analysen er at belyse forældrenes oplevelser og håndtering af deres børns sikkerhed på internettet. Denne viden danner baggrund for vores oplæg til, hvordan Medierådet for Børn og Unge kan tilrettelægge en hensigtsmæssig kommunikationsindsats til danske forældre. I det følgende afsnit vil vi, for at eksplicitere vores bearbejdning af de tre fokusgrupper, kort redegøre for fremgangsmåden for analysen.

Fremgangsmåde for analyse

I analysen af de tre fokusgrupper har vi valgt at bearbejde hvert fokusgruppeinterview såvel enkeltvis som i forhold til hinanden. Således undersøger vi den enkelte fokusgruppe og ser samtidig på tværs af og sammenligner de tre fokusgrupper. I tråd med vores hermeneutiske tilgang analyserer vi ydermere datamaterialet med både den enkelte deltagers udsagn og gruppen som helhed for øje:

"(...) we must recognize not only that what individuals do in a group depends on the group context but also on what happens in any group depends on the individuals who make it up. In other words, neither the individual nor the group constitutes a separable "unit of analysis"; instead our analytic efforts must seek a balance that acknowledges the interplay between these to "levels of analysis"." (Morgan, 1997, p. 60)

Analysen tager udgangspunkt i de problematikker, som interviewpersonerne har italesat – de kategoriseringer af datamaterialet som vi har foretaget. I vores analyse af de tre fokusgrupper anvender vi Kvales tre fortolkningskontekster: *selvforståelse*, *kritisk common sense-forståelse* og *teoretisk forståelse* (Kvale, 2001, p. 210). På selvforståelsesniveau sammenfattes interviewpersonernes udsagn ud fra deres eget synspunkt, hvor fortolkningen på kritisk common sense-niveau omfatter en bredere forståelsesramme end interviewpersonens egen, idet fortolkeren eksempelvis forholder sig kritisk til interviewpersonens udsagn. I den tredje kontekst anlægger fortolkeren en teoretisk ramme for forståelsen af det enkelte udsagn og overskrider dermed de to øvrige fortolkningskontekster (Kvale, 2001, p. 211-212). Anvendelsen af Kvales fortolkningskontekster er desuden et udtryk for vores abduktive tilgang, idet vi med de

tre fortolkningskontekster bliver bevidste om, hvornår vi befinder os på henholdsvis empirisk og teoretisk niveau.

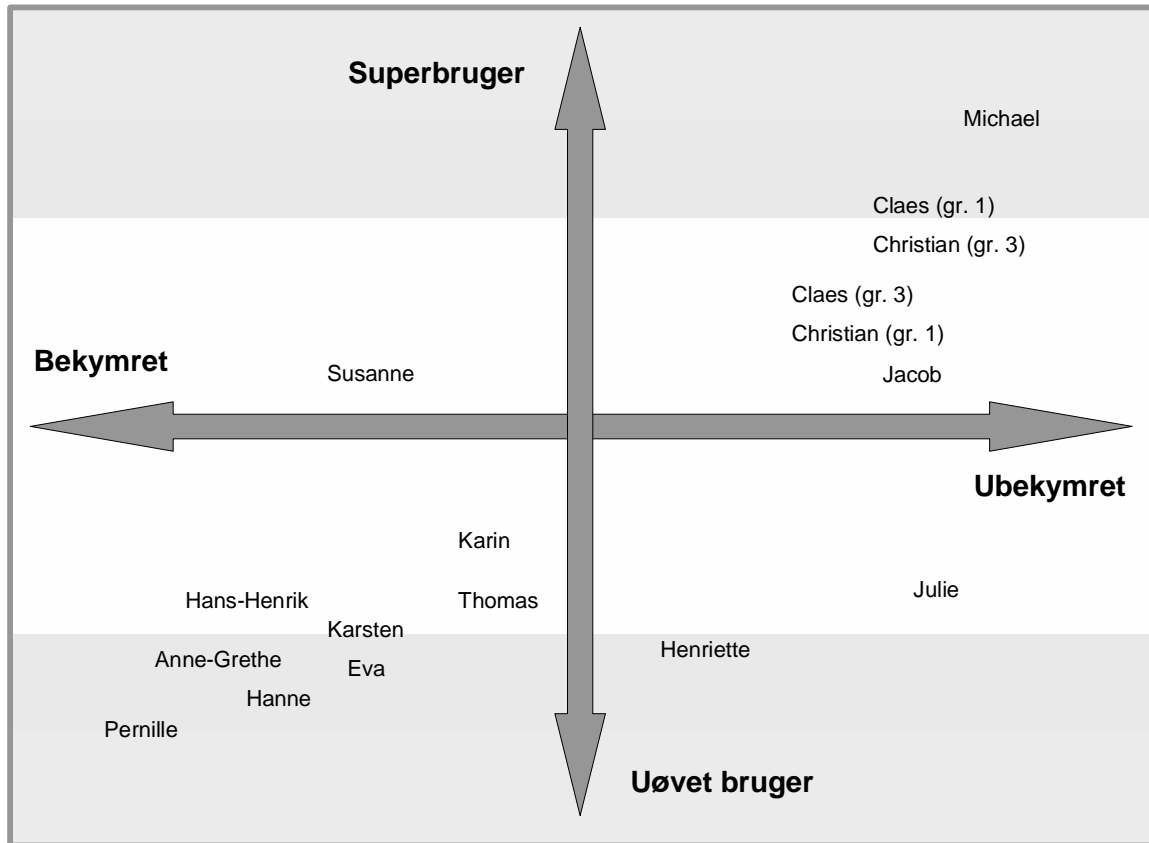
Vi har desuden alle analyseret samtlige fokusgruppeinterview for på den måde at inddrage så mange perspektiver som muligt i analysen (Kvale, 2001, p. 203). Anvendelsen af flere analytikere har ydermere været udbytterig, idet vi som tidligere nævnt under afholdelsen af fokusgrupperne skiftedes til at indtage forskellige roller. Således observerede vi hver især forskellige aspekter af interaktionen i fokusgrupperne, og den viden har ligeledes været med til at nuancere analysen.

I analysen af fokusgrupperne har vi ydermere været bevidste om det, som Drotner betegner som *fortolkerens analytiske dobbeltblik* af indlevelse og distance (Drotner, 1999 (A), p. 30). Som fortolker lever man sig skiftevis ind i datamaterialet og distancerer sig fra det, og denne perspektivforskydning er det ifølge Drotner særligt vigtigt at reflektere over, når man beskæftiger sig med børn og unge (Drotner, 1999 (A), p. 30). Vi er således bevidste om, at vi aldersmæssigt står i en position mellem den målgruppe, som specialet omhandler, forældrene, og det emne som er fokus for målgruppens diskussioner, børnene. Vi er opmærksomme på, at vi i høj grad er optimistiske over for internettets muligheder, men forsøger, ved at holde os denne forforståelse for øje, at tage højde for dette.

Typologi over forældrene i fokusgruppe 1, 2 og 3

På baggrund af forældrenes udsagn og vores ustrukturerede observation⁵ under fokusgruppediskussionerne ser vi en række tendenser, som gør det muligt at opstille en typologi over forældrenes grad af bekymring sammenholdt med deres opfattelse af egne internetkompetencer.

⁵ Vi har ikke foretaget en decideret planlagt observation, men baserer analysen på vores oplevelser af interaktionen i fokusgrupperne.

Typologien er konstrueret således, at vi kan bruge den som et redskab i analysen af fokusgrupperne, men den fungerer ydermere som en introduktion af deltagerne. Inspireret af Hanne Nilssons typologi over børns internetkompetencer og holdninger til computeren (Nilsson, 2002, p. 164) har vi opstillet en typologi. Vi har udarbejdet en model med to akser over henholdsvis forældrenes internetkompetencer⁶ og grad af bekymring. Som det fremgår af ovenstående model, så vi i fokusgruppeundersøgelsen en tendens til en sammenhæng mellem graden af bekymring hos forældrene og forældrenes internetkompetencer. Størstedelen af forældrene kan således placeres imellem de to akser *superbruger* og *ubekymret* samt *uøvet bruger* og *bekymret*. Vi har i forlængelse heraf opstillet en typologi, der beskriver to typer: *ubekymret superbruger* og *bekymret uøvet bruger*. Vi har, for at personificere de to typer for læseren, valgt at illustrere hver type med den fokusgruppedeltager, som vi mener passer bedst på den enkelte type. Typerne skal ikke opfattes som statiske grupperinger, men derimod som åbne grupperinger, der ikke nødvendigvis er dækkende for alle forældre. Eksempelvis kan tre fokusgruppedeltagere således ikke placeres inden for ovennævnte typer, da de adskiller sig væsentligt fra de øvrige både i forhold til graden af bekymring og

⁶ Vi har valgt at anvende betegnelsen internetkompetencer frem for betegnelsen mediekompetencer, idet specialets fokus er internettet.

internetkompetencer.

Når vi i typologien anvender betegnelsen ubekymret superbruger, mener vi en forælder, der hovedsageligt er tryk ved barnets internetbrug. En bekymret uøvet bruger er omvendt en forælder, der hovedsageligt er utryk ved barnets internetbrug.⁷ Forældrenes kompetenceniveau er defineret på baggrund af forældrenes udsagn om deres egen praktiske håndtering af og viden om internettet og ikke en faktisk observation af deres internetbrug. Vi definerer forældrenes kompetence ud fra deres selvforståelse (jf. Kvaales fortolkningskontekst selvforståelse, p. 37.) af det niveau, de befinder sig på i forhold til deres praktiske brug (håndtering af e-mail, installation af programmer og filtre mm.) samt deres viden om internettet og dets muligheder og begrænsninger. Forældrenes selvforståelse og viden om internettet hænger ydermere sammen med de øvrige fokusgruppemedlemmers tilkendegivelser af kompetencer i fokusgruppeinteraktionen. At være kompetent handler ikke kun om at være god til noget, det handler også om, at andre anerkender ens kompetencer (Gulløv, 1999, p. 173). Forældrenes kompetencer er således udledt af dels deres selvforståelse og dels af de øvrige medlemmers vurderinger af den enkeltes kompetencer.

1. Ubekymret superbruger

Michael er en ubekymret og kompetent bruger af internettet, og han har en bred viden om og mange holdninger til internettet og dets muligheder og begrænsninger. Han arbejder med IT til dagligt og har gjort det siden 1987 (Michael, gr. 2, p. 5)⁸. Derudover er Michael initiativtager til og webmaster på en hjemmeside for den vej, han bor på (Michael, gr. 2, p. 32). I fokusgruppediskussionen indtager Michael hurtigt ekspertrollen og svarer på flere af de andre medlemmers spørgsmål om eksempelvis spam-mails. Hans sprogbrug viser, at hans tekniske kendskab til internettet er omfattende, idet han bruger termer som *"cookies"* og *"tracking og files"* (Michael, gr. 2, p. 29).

Michael er ubekymret i forhold til sin datters brug af internettet. Allerede da hun var 5 år gammel, fik hun sin første computer med internetopkobling, og han opfatter i høj grad internettet som en naturlig del af datterens tilværelse (Michael, gr. 2, p. 5-6). Michael giver udtryk for, at han ikke har oplevet noget i relation til sin

⁷ Vi er dog bevidste om, at der med forælderrollen følger en almen bekymring for barnets ve og vel, og når vi anvender betegnelsen ubekymret, mener vi derfor ubekymret i forhold til barnets brug af internettet.

⁸ For at gøre notehenvisningen læsevenlig vil vi i analysen skelne mellem gruppe 1, 2 og 3 og ikke mellem bilag. Gruppe 1 svarer således til bilag A, gruppe 2 til bilag B og gruppe 3 til bilag C.

datters brug af internettet, som han ikke har været i stand til at håndtere. Han ser ikke datterens internetbrug som problemfrit, men opfatter dog ikke internettet som mere problematisk end øvrige medier.

2. Bekymret uøvet bruger

Pernille er en bekymret forælder og uøvet internetbruger. På trods af at Pernilles søn er 6 år og derfor kun i mindre grad anvender internettet, giver hun udtryk for bekymringer vedrørende hans nuværende og fremtidige brug. Pernilles første indskydelse i associationsøvelsen er, at hun er bange for, at der ”skal vælte alle mulige mærkelige sider ind i hovedet på min søn” (Pernille, gr. 1, p. 3)⁹. Pernille udtrykker selv, at hendes bekymring blandt andet skyldes hendes begrænsede internetkompetencer. Hun siger til Claes:

”Det er også fordi, nu er du sådan en garvet forælder til internetbrugerbørn, men når man er ny, så er det sådan en der [avisoverskrift: Børn svælger i ægte døds vold] man lige hhhh [Pernille laver en lyd, som når man holder vejret, hvis man bliver forskrækket eller bange for noget] holder vejret, hvad vil jeg gøre?”
(Pernille, gr. 1, p. 18)

Hun anvender ikke internettet i særlig høj grad og vil derfor gerne lære mere om internettets farer for at kunne beskytte sin søn (Pernille, gr. 1, p. 22).

Spørgsmålet er, om forældrenes varierende grad af bekymring og forskellige internetkompetencer har betydning for, hvilke internetproblematikker de oplever i forhold til deres børns færden på internettet, og hvorvidt de besidder redskaber til at håndtere disse? I forlængelse af heraf hvordan kan Medierådet for Børn og Unge tage højde for forældrenes varierende grad af bekymring og forskellige internetkompetencer i et fremtidigt kommunikativt tiltag?

Analyse af målgruppen

Analysen af de tre fokusgrupper er opdelt i tre dele. Første del af analysen omhandler målgruppens opfattelse af deres børns internetbrug og -kompetencer, anden del belyser de internetproblematikker, som er relevante ifølge målgruppen, og tredje del fokuserer på, hvordan målgruppen håndterer problematikkerne. De tre dele danner baggrund for

⁹ For at gøre deltagernes udsagn så læsevenlige som muligt har vi i specialet valgt at udelade fyldord såsom eksempelvis *øh* og *ik*.

vores forslag til, hvorvidt Medierådet for Børn og Unge skal målrette deres kommunikationsindsats til forældre med børn i en bestemt aldersgruppe, og hvilke problematikker indsatsen skal have som omdrejningspunkt. Kommunikationsindsatsen skal ydermere tilrettelægges på baggrund af målgruppens udsagn om, hvilke problematikker de finder relevante, og hvorvidt de har redskaber til at håndtere dem eller ej.

Barnets internetbrug og -kompetencer

Der er stor forskel på, hvorvidt og hvordan børnene i de tre aldersgrupper bruger internettet. De 6-8-årige anvender internettet i begrænset omfang hovedsageligt på grund af deres, på nogle områder, begrænsede internetkompetencer. Blandt de 9-12-årige varierer børnenes internetkompetencer, mens de 13-16-årige i nogen grad har stærkere internetkompetencer end deres forældre.

De 6-8-årige børn

I fokusgruppe 1 er der en tydelig tendens til, at forældrene ikke er bekymrede for deres børns sikkerhed på internettet, idet børnene i denne aldersgruppe, ifølge forældrene, ikke har de færdigheder, der skal til for at færdes alene på internettet (Jacob, gr. 1, p. 6; Pernille, gr. 1, p. 13; Julie, gr. 1, p. 15; Susanne, gr. 1, p. 15; Claes, gr. 1, p. 23). Claes fortæller:

”Jamen for mig tror jeg meget, det er noget med, at når de sådan er fortrolige med at læse og skrive, og det kan man jo så blive i forskellige aldre. Altså det er der, hvor det for alvor kan tage fart, hvis de så samtidig synes, det er skægt og er interesserede og har mulighed for at stifte bekendtskaber via nettet – gøre hvad som helst. Men det kræver jo læse- og skrivefærdighed.” (Claes, gr. 1, p. 23)

Da børnene mellem 6 og 8 år endnu ikke har læse- og skrivefærdighederne til at færdes alene på internettet, og dermed ikke er i stand til at surfe, bliver de ikke umiddelbart eksponeret for indhold på internettet, som forældrene ikke har indflydelse på (Claes, gr. 1, p. 13). Den naturlige årsag til børnenes manglende læse- og skrivefærdigheder er deres unge alder (Jacob, gr. 1, p. 6-7):

”[Beskyttelsesdelen] er måske ikke HELT så aktuel, som når de lige bliver to år ældre (Pernille: Nej), netop fordi deres færden og deres navigering holder sig meget til, jeg vil ind på en eller anden side, hvor jeg kan noget, jeg ved.” (Claes, gr. 1, p. 4)

Christian påpeger dog, at hans 8-årige datter så småt er begyndt at færdes på internettet alene, men at hendes brug begrænser sig til forholdsvis simple søgninger, og at han

derfor ikke er bekymret for datterens sikkerhed på internettet (Christian, gr. 1, p. 5 og 7). På trods af at størstedelen af de 6-8-årige børn ikke kan færdes alene på internettet, tyder det dog stadig på, at forældrenes internetkompetencer i nogen grad har betydning for graden af bekymring. Pernille, som kan karakteriseres som en bekymret og uøvet internetbruger, giver udtryk for, at hun indimellem kan blive bange for, hvad hendes søn kan komme ud for på internettet (Pernille, gr. 1, p. 3). Pernille er således på den ene side godt klar over, at hendes søn ikke har de nødvendige kompetencer til at færdes på internettet, men er dog på den anden side stadig bekymret, hvilket kan hænge sammen med hendes egen usikkerhed over for internettet generelt.

Børnene mellem 6 og 8 år skal på grund af ovenstående have hjælp til at gå på internettet, hvilket gør det at gå på internettet til en fælles aktivitet mellem barnet og den voksne:

”Susanne: Min datter hun gider slet ikke beskæftige sig med det, medmindre der sidder enten mig eller hendes far ved siden af, så synes hun ikke, det er interessant, for hun vil have nogen at snakke med om det undervejs.

Claes: Det synes jeg også tit, at jeg oplever.” (Claes og Susanne, gr. 1, p. 15)

Det samme billede tegner sig i SAFT-forældreundersøgelsen, hvor 73 % af forældrene til børn i denne aldersgruppe angiver, at de 6-8-årige børn surfer i fællesskab med en forælder (jf. bilag L, Q. 16). Det, at internettet er en fælles aktivitet mellem børn og voksne, fungerer endvidere som en form for regulering¹⁰ og derigennem en form for beskyttelse:

”Jeg kunne ikke finde på at lade min datter se ting uden, at jeg sad ved siden af. Det har været et af mine sådan meget håndhævede principper, at også når hun ser film [...], og det gælder egentlig også når [hun] ser fjernsyn, at man må sidde ved siden af og holde øje med, hvad der foregår der foran dem for at have en ide om, hvad det er, de får proppet i hovedet.” (Susanne, gr. 1, p. 4)

Forældrene i fokusgruppe 1 oplever således ikke sikkerhed på internettet som et relevant emne på nuværende tidspunkt.

¹⁰ Idet den teoretiske skelnen mellem regulering og selvregulering, som skildret i kapitel 3, har vist sig at være mindre relevant i forhold til vores undersøgelse, har vi udviklet begrebet til at omhandle *forældrenes regulering og børnenes selvregulering*. For uddybende forklaring jf. p. 52-53 i dette kapitel.

De 9-12-årige børn

Hvor de 6-8-åriges internetkompetencer er forholdsvis begrænsede, er der imidlertid stor forskel på de 9-12-åriges internetkompetencer. Nogle af forældrene påpeger, at deres børn er forholdsvis gode internetbrugere, hvor andre fortæller, at deres børn er mindre gode internetbrugere (Anne-Grethe, gr. 2, p. 3; Michael, gr. 2, p. 5; Thomas, gr. 2, p. 31; Hans-Henrik, gr. 2, p. 31-32). Fælles for flere af forældrene er dog, at deres børn stadig har brug for hjælp i forbindelse med deres færden på internettet (Hans-Henrik, gr. 2, p. 31-32; Anne-Grethe, gr. 2, p. 3). Michael fortæller:

”Ja, min hun kan jo meget altså, det kan hun, hun søger selv stort set alt, når hun kommer og spørger, jamen så er det som regel fordi, at nu står der et eller andet med do you want to et eller andet, der er en eller anden pop up dialogboks, som hun ikke rigtig forstår, og så ved hun godt, hun skal komme og spørge, før hun ligesom siger ja eller nej, ellers så er hun meget dygtig til at søge selv.” (Michael, gr. 2, p. 31)

Flere opfordrer deres børn til selv at prøve kræfter med internettet. Forældrene er således bevidste om, at de både skal hjælpe børnene og lade dem opøve deres internetkompetencer på egen hånd:

”Thomas: [M]ine børn de går også ind selv og kigger, [...] nu skulle den store op til Allerød [...], så det syntes jeg da, han skulle prøve at finde ud af (Anne-Grethe: Ja), det gjorde han så med noget rejseplan og så videre (Anne-Grethe: Ja), ja så kalder han jo, hvis han går i stå med det (Anne-Grethe: Ja), jeg opfordrer dem da til, hvis der er sådan et eller andet, det kan du da prøve at se, om du kan finde, så hører man jo fra dem på et eller andet tidspunkt, hvis det ikke rigtig lykkes.

Michael: Det gør jeg også meget, altså prøver at opfordre hende til at sige jamen prøv, tryk (Anne-Grethe: Ja prøv lige selv først) se hvad der sker.

Thomas: Det er de jo ikke kede af, syntes jeg, de størrer vel (Hans-Henrik: Nej, de vil jo gerne selv), det er de jo (Anne-Grethe: Nej overhovedet) ikke bange for, altså så går vi bare tilbage igen, den går ikke i stykker, bare rolig siger jeg.”
(Thomas, Michael, og Anne-Grethe, gr. 2, p. 20)

På trods af at nogle af børnene i aldersgruppen stadig skal have hjælp til at færdes på internettet, giver flere af forældrene udtryk for, at deres børn lærer hurtigere end dem selv, når det gælder computere og internet. Det kommer til udtryk i dialogen mellem Henriette og Anne-Grethe:

”Henriette: Jeg tror børnene, de hurtigt lærer at finde rundt i det der, hurtigere end vi gør (Michael: Lige nøjagtigt), det tror jeg faktisk.”

Anne-Grethe: Ja, men de er jo vokset op med det, og så når man er barn, så lærer man det på en anden måde, får man det ind på en anden måde.”

(Henriette og Anne-Grethe, gr. 2, p. 5)

Michael eksemplificerer dette:

”[N]år jeg sammenligner ja min kone og min datter, [der grines lidt], så kan jeg jo tydeligt se, hvem det er, der kan finde ud af noget på internettet.” (Michael, gr. 2, p. 5)

Ud fra en teoretisk forståelse er det et udtryk for, at der eksisterer en begyndende generationsmodsatning mellem forældrene og børnene i aldersgruppen 9-12 år. Børnene er endnu ikke nået til det stadie, hvor de er bedre internetbrugere end deres forældre, men forældrene giver her udtryk for, at børnene lærer at bruge internettet hurtigere, fordi de vokser op med det. Ovenstående er i tråd med Egenfeldt-Nielsen og Smiths pointe om, at børn netop har et mere naturligt forhold til de digitale medier end deres forældre, fordi de er vokset op med dem (Egenfeldt-Nielsen og Smith, 2000, p. 11).

De 13-16-årige børn

Hvor børnene i både gruppe 1 og 2 skal have hjælp af deres forældre til at færdes på internettet, er situationen nærmere omvendt i gruppe 3. Flere af forældrene fortæller, at deres børn ikke blot er hurtigere til at lære, men også er bedre brugere af internettet end forældrene (Karsten, gr. 3, p. 13). Karin fortæller:

”[H]an er jo den, der er længst fremme i vores hjem omkring computere. Hvis vi andre to får problemer, så er det ham, vi henter. Altså han er blevet introduceret til en computer, da han var 2½ eller 3 år gammel, noget i den stil. Jeg så en computer første gang, da jeg var omkring 30. Så han er jo lysår foran.” (Karin, gr. 3, p. 11)

Generationsmodsatningen kommer således i endnu højere grad til udtryk blandt forældrene til de 13-16-årige, hvor mange af børnene ikke blot lærer hurtigere, men også har opøvet stærkere internetkompetencer end deres forældre. Ifølge Eva skyldes det, at: *”De jo ligesom er vokset op med det. Det har været en del af deres tilværelse altid.”* (Eva, gr. 3, p. 11). Det samme billede tegner sig også i Christensen og Tuftes kvalitative undersøgelse af 12 familiers mediebrug i hverdagen. Her konkluderer de, at:

”Mange forældre giver udtryk for, at børnene er meget mere kompetente mediebrugere, end de selv er, og at børnene på en helt anden måde tager de nye

medier til sig og lærer at håndtere disse. Især beskriver mange forældre, hvordan børnene er i stand til langt hurtigere at betjene den moderne teknologi.”
(Christensen og Tufte, 2001, p. 78)

En problematik, som kendetegner diskussionen blandt forældrene til de 13-16-årige, er e-handel. Der er forskel på, om børnene i aldersgruppen har handlet via internettet. Hanne, Karin, Claes og Evas børn e-handler endnu ikke (Hanne, Claes og Eva, gr. 3, p. 20), mens Christian og Karins børn har e-handlet flere gange (Christian, gr. 3, p. 20). Karin fortæller:

”Der hvor jeg syntes, de er smarte, og det kommer jeg da ikke i tanke om, eller også er det, fordi det er nogle forkerte ting, jeg køber, men jeg gider da ikke at ligge og flette rundt på nettet først for at finde ud af, hvor varen koster hvad henne. Det gør de jo. De afsøger jo markedet (Eva: Mmm, ja). Inde og tjekke.” (Karin, gr. 3, p. 21)

Karin beskriver, hvordan hendes søn anvender internettet forskelligt fra hende selv og på en måde, som hun beundrer. Dette kan ses som en generationsmodsatning, der hænger sammen med, at Karins søn er vokset op med internettet, og at det for sønnen derfor er en naturlig del af hverdagen. Karin beundrer sønnens måde at anvende internettet på, men kan ikke forestille sig at anvende det på samme måde. Hun er således bevidst om, at der eksisterer en generationsmodsatning mellem hende og hendes søn i relation til e-handel.

Børnene i de tre aldersgrupper anvender således internettet forskelligt og med forskellige formål. Det kommer ydermere til udtryk i associationsøvelserne, hvor vi ser en tendens til, at børnene mellem 6 og 8 år især anvender internettet til legeaktiviteter såsom spil (gr. 1, p. 2-3). Børnene mellem 9 og 12 år anvender også internettet til spil, men samtidig påpeger forældrene, at deres børn anvender internettet til skolearbejde (gr. 2, p. 2-3). De 13-16-årige anvender derimod hovedsageligt internettet til at e-maile, hente information om popstjerner samt hente ringetoner til mobiltelefonen (gr. 3, p. 1-2). Det samme billede tegner sig i SAFT- forældreundersøgelsen. Her er det ifølge forældrene de 6-8-årige børn, der spiller mest på internettet, mens det er de 13-16-årige, der e-mailer og chatter mest (jf. bilag L, Q. 14).

Der viser sig således i fokusgruppeundersøgelsen en tydelig sammenhæng mellem barnets alder og dets brug af og kompetencer i forhold til internettet. Det er ydermere i tråd med resultater fra andre danske undersøgelser, hvor forskellen også forekommer (Drotner, 2001 (A), p. 125; Martensen, 2002, p. 219). Spørgsmålet er, om Medierådet for Børn

og Unge i en kommunikativ indsats til danske forældre bør tage højde for børnenes alder? Er det hensigtsmæssigt at målrette kommunikationsindsatsen til en nærmere defineret målgruppe såsom forældre til børn i én af de tre aldersgrupper?

Mange undersøgelser peger ikke blot på, at børns internetbrug er aldersafhængigt, men også kønsafhængigt (Drotner, 2001 (A); Christensen og Tufte, 2001; Sørensen og Olesen, 2000; Lauridsen og Nørgaard, 2002; Stald, 2001). Der er dog i vores undersøgelse ikke noget, der tyder på, at forældrene oplever kønsforskellen (Jacob og Pernille, gr. 1, p. 33; Thomas, Anne-Grethe og Michael, gr. 2, p. 37; Claes, gr. 3, p. 32; Karsten, gr. 3, p. 33). Årsagen til de divergerende resultater kan være, at netop børnene af de forældre, der har deltaget i vores fokusgruppeundersøgelse, bruger internettet på samme måde, hvad enten de er drenge eller piger. En anden grund hertil kan være, at forældrene har begrænset kendskab til deres børns internetbrug og derfor ikke kender til eventuelle eksisterende kønsforskelle. Dette kan ses i relation til SAFT-forældreundersøgelsen, hvori 55 % forældre angiver *surfing* som børnenes hovedaktivitet på internettet (jf. bilag L, Q. 14). Ifølge Gynther kan forældrenes diffuse svar, at børnene surfer, netop skyldes, at de ikke er fuldt bekendte med deres børns aktiviteter på internettet (Gynther, d. 21/2 2003). En tredje forklaringsmulighed er, at forældrene i undersøgelsen enten kun havde børn af det ene køn, hvilket gjorde det svært for dem at udtale sig om emnet, eller havde børn i forskellige aldersgrupper, hvilket gjorde det svært for dem at udtale sig om kønsforskelle inden for den specifikke aldersgruppe.

Regler i forbindelse med internettet

En problematik, som kommer til udtryk i samtlige fokusgrupper, er regler omkring børns internetbrug. Forældrene ønsker af forskellige årsager at regulere børnenes internetbrug, og de diskuterer, hvordan reguleringen foregår og bør foregå. Derudover diskuterer forældrene om regulering er hensigtsmæssigt og realistisk i relation til deres børns færden på internettet.

Regler i forbindelse med børns adgang til internettet

Pornosider og opkald til udenlandske destinationer er to problematikker, som fremhæves i alle fokusgrupperne (Claes og Julie, gr. 1, p. 4-5; Henriette, Anne-Grethe og Michael, gr. 2, p. 16; Claes og Hanne, gr. 3, p. 11 og 12). Claes fortæller eksempelvis, at en af hans døtre har forsøgt at hente ringetoner fra internettet til sin mobiltelefon. Da det indebar opkald til en udenlandsk destination, medførte det en høj telefonregning, og Claes har derfor valgt at sætte en voksenspærring¹¹ på internetadgangen (Claes, gr. 3, p.

¹¹ En voksenspærring er en spærring fra udbyderens side, der forhindrer opkald til eksempelvis udenlandske destinationer.

12). På nuværende tidspunkt er telefonregningen således noget, som en del af forældrene opfatter som en problematik, der skal reguleres imod (Claes, gr. 1, p. 8; Pernille, gr. 1, p. 12 og p. 27; Thomas, gr. 2, p. 20; Hanne, gr. 3, p. 2-3). Flere af forældrene er dog bevidste om, at problematikken forsvinder, så snart de skifter til ADSL-forbindelse (Karin og Claes, gr. 3, p. 5).

Regulering via filtre er et aspekt, som vækker uenighed blandt forældrene, og forskellige former for filtrering diskuteres. Christian mener eksempelvis, at filtre er en god metode til at mindske mængden af spam-mails og reklamer (Christian, gr. 1, p. 7 og p. 10), mens hovedparten af forældrene giver udtryk for, at regulering via filtre ikke er hensigtsmæssigt. Selvom flere af forældrene i fokusgrupperne anerkender, at filtre ikke er en optimal løsning, har adskillige dog selv installeret filtre for at mindske spam-mails og virus (Henriette gr. 2 p. 16-17; Michael, gr. 2, p. 18). Det kan skyldes, at der eksisterer forskellige former for filtre, såsom filtre mod spam e-mails, filtre mod virus og filtre, der forhindrer adgang til hjemmesider med underlødigt indhold. Forældrene har således kun valgt at benytte sig af de to førstnævnte former, idet de mener, at den sidstnævnte filtreringsform er uhensigtsmæssig, da den i visse tilfælde har en censurerende virkning. Filtrene fungerer således som et supplement, da det primære for forældrene er, at børnene lærer at håndtere det indhold, de kan møde på internettet:

” [J]eg kan godt forstå, hvad du siger med at få et filter, fordi så er det væk, men [man skal] også lade dem forholde sig til det.” (Julie, gr. 1, p. 4-5)

Claes, Christian og Pernille er enige heri:

”Men det er jo rigtig nok som Julie siger, de er jo også nødt til at forholde sig til det (Christian: Lige præcis), altså i det øjeblik de går ind i en kiosk, har de den jo også (Pernille: Mmm), hvis vi snakker sex.” (Claes, gr. 1, p. 5)

På trods af at Pernille i ovenstående citat bakker op om, at filtre ikke er en optimal løsning, ytrer hun, efter Christian har fortalt om, hvilken funktion, det filter, han har installeret har, dog et ønske om at få et filter installeret på hjemmets computer (Pernille, gr. 1, p. 4). Set i lyset af Pernilles placering i typologien kan ønsket hænge sammen med, at hun er en bekymret og uøvet internetbruger, der har begrænset kendskab til filters funktion, og derfor bliver interesseret, da Christian fortæller hende om mulighederne. Pernille ytrer som nævnt i typologien ønske om at beskytte sit barn imod underlødigt indhold på internettet (jf. p. 41). Dette kan på teoretisk niveau tolkes som et udtryk for, at Pernille bærer en delvis lineær forståelse af internettet som medie, idet hun ser sit

barn som en 'forsvarsløs modtager' af internettets indhold.

I forbindelse med reguleringsdiskussionerne rejser sig endnu en problematik – censurproblematikken. Regulering via filtre frasorterer ikke udelukkende uønsket information, men også relevant information. Claes udtrykker censurproblematikken således:

"Men i det øjeblik at man begynder at filtrere, [...] når de bliver ældre, så synes jeg det begynder at blive en meget svær linie, [...] fordi man kan jo godt i virkeligheden være ved at skrive en opgave i sin skole om sex for eksempel, men hvor intentionen ikke er at få slasket pornosider i hovedet (Pernille: Mmn). Så hvis man lige pludselig lukker, hvor er det, at en regulær viden stopper (Susanne: Mnnn), fordi det er jo også en kæmpe vidensbank." (Claes, gr. 1, p. 4)

På teoretisk niveau har dette forhold været genstand for megen debat. Tilhængere argumenterer for, at filtre beskytter børn og unge imod underlødigt materiale, mens modstandere pointerer, at internettet er et frit medie, hvor ytringsfriheden hersker, og hvor regulering, såvel i offentligt som i privat regi, mindsker denne (Waltermann og Machill, 2000, p. 9). Sidstnævnte forståelse er fremherskende blandt flere af forældrene i de tre fokusgrupper og indgår som skitseret i ovenstående i deres argumentation for ikke at installere filtre.

Regler i forbindelse med børns aktiviteter på internettet

Diskussionerne om regulering omhandler ikke udelukkende regulering af børnenes adgang til internettet, men også regulering af deres aktiviteter på internettet. En metode, som flere af forældrene anvender, er at kontrollere hvilke hjemmesider børnene besøger, hvilket dialogen mellem Karsten og Claes i gruppe 3 viser:

"Karsten: Har I nogen siden tjekket, spurgt dem eller tjekket eller begge dele, hvad er det egentlig for nogle steder, de besøger? Hvad er det for nogle steder, de går på på nettet?"

Claes: Jeg går lige ned og ser, hvor de har været.

Karsten: Gør du det?"

Claes: Ja, engang imellem. Ikke sådan en konstant kontrol, men engang imellem går jeg ind og kigger." (Karsten og Claes, gr. 3, p. 5)

Claes uddyber senere i diskussionen:

”Jeg har gjort det engang imellem, så har jeg gået ind og set på loggen, sådan bare lige bladret, og det er måske sket en gang om måneden, hver anden måned, hvor jeg lige kigger, hvor har de været henne. Altså, jeg ved, hvor jeg selv har været henne (Hanne: Det er også meget sundt). [...] Men det er sådan set den eneste måde, som jeg har en fornemmelse af, hvor de bruger den [...] Og det er måske med til at give mig nogle inputs til, hvad jeg evt. lige skulle have fat i og snakke om, eller om der er NOGET jeg sku ha fat i.” (Claes, gr. 3, p. 20)

Flere af forældrene er dog klar over, at kontrol af logfiler ikke nødvendigvis tegner et fyldestgørende billede af, hvilke hjemmesider deres børn besøger. Børnenes internetkompetencer er, som tidligere nævnt, i nogle tilfælde på højde med eller endda bedre end forældrenes, og børnene er derfor ofte i stand til selv at slette logfiler (Karsten, gr. 3, p. 13 og 20). Claes giver udtryk for dette:

”[M]en de kan jo også bare fjerne den. Altså loggen kan de jo sagtens ændre. Min den store kan da sagtens sortere sider fra på loggen, hvis det var det. Jeg ved ikke, om han tænker over, at han kan det, men altså han kan da i hvert fald godt finde ud af det, hvis det var (Hanne: Det kan mine ikke).” (Claes og Hanne, gr. 3, p. 20)

Generationsmodsætningen, som udspringer af forskellen mellem børns og voksnes internetkompetencer, vanskeliggør, ifølge Claes og Karsten, forældrenes mulighed for regulering af børnenes internetbrug. Her er det således tydeligt, at problematikken om regulering eksisterer hos såvel den ubekymrede superbruger, Claes, som den bekymrede uøvede bruger, Karsten. Forældrenes regulering i privat regi kompliceres ydermere af mediets tilgængelighed, da børnene har adgang til computere i såvel institutioner som i hjemmet. Karin udtrykker det problematiske i mediets tilgængelighed således:

”Også det der med at de står jo alle steder. Hjemme hos os står der 3. Og kommer han over og besøger mig på jobbet, så står der 100 og hjemme hos kammeraterne, den ene far han arbejder også med IT, det er lige meget, hvad vej vi vender, bare det er et hjem, så står der en computer, det er næsten hvert eneste individ, i hvert hjem der har. Så det er lige meget, hvor de er henne, så har de muligheden.” (Karin, gr. 3, p. 13)

Det er samtidig et problem, at regler om internetbrug kan være meget forskellige fra hjem til hjem. Christian påpeger netop, at det kan være vanskeligt at regulere, hvis de i barnets venners familie ikke har opstillet regler for internetbrug: *”Man er faktisk afhængig af, at der også er styr på det, når de er nede og besøge nogle andre.”* (Christian, gr. 3, p. 10). Kunne det tyde på, at der i lokalsamfundet er brug for dialog forældrene imellem om de problematikker, der kan opstå i forbindelse med børnenes internetbrug?

Chat er en af de aktiviteter, som flere af forældrene i gruppe 2 og 3 forsøger at regulere, blandt andet på grund af risikoen for at deres børn videregiver personfølsomme oplysninger. Reguleringen foregår dog ikke via tekniske foranstaltninger såsom filtre, men derimod via regler for hvornår og hvordan børnene må chatte. Michael fortæller:

”Hun er 12 år nu, [...] og jo, der ligger restriktioner, [...] der er visse chat, som vi har lavet en aftale om, hun må bruge, hvor jeg ligesom siger til hende, nu har vi jo netværk derhjemme i huset også, så jeg siger til hende, jeg kan godt sætte det op, så jeg sidder og overvåger dig og følger med i, hvad du gør, men hvis du bare i stedet for overholder de spilleregler, jeg ligesom giver dig, og siger det er de her chat, [...] nogle børnechat, faste chat, hvor man kan sige, det er den her, du må bruge, og efter kl. 9 om aftenen så er der ikke noget, der hedder chat hjemme hos os.”

(Michael, gr. 2, p. 18)

I et teoretisk perspektiv tyder Michaels udsagn på, at han bærer en sammensat forståelse af internettet som medie. Hans forståelse er lineær i den forstand, at han forsøger at beskytte sin datter via chatregler – han ser hende som en ’forsvarsløs modtager’ i forbindelse med chat. Samtidig fortæller han, at han ikke overvåger sin datters færden på internettet, hvilket kan tolkes som et udtryk for, at han ser sin datter som handlekompetent. Det er dog ikke kun Michael, der har opstillet regler for børns chat. En del af forældrene har således opstillet regler om, at børnene ikke må dele personfølsomme oplysninger såsom adresse og telefonnummer på chatten (Claes og Karin, gr. 3, p. 35), og at de ikke må mødes med en chatven uden at have en voksen med (Christian, gr. 3, p. 34).

Forældrene forsøger som skitseret i ovenstående at regulere såvel deres børns internetadgang som deres konkrete aktiviteter på internettet. I den forbindelse bliver det tydeligt, at forældrene har et ambivalent forhold til reguleringsaspektet. På den ene side mener forældrene, at de bør have tillid til deres børns internetbrug (Anne-Grethe og Michael, gr. 2, p. 24). Eva udtrykker det således: *”Men du kan jo ikke være bange hele tiden, du kan jo ikke pakke dem ind i vat og bomuld. Man er nødt til bare at have tiltro til det.”* (Eva, gr. 3, p. 18). På den anden side ytrer forældrene som nævnt ønske om at beskytte børnene via forskellige former for regulering. Hos Christian kommer ambivalensen til udtryk således:

”Og jeg har været inde og overveje, skal jeg nu, hvad skal jeg nu egentlig gøre med dem, hvor langt skal jeg egentlig blande mig, og hvor meget skal jeg lade være deres eget rum. Hvor meget tillid har jeg til, at de ikke laver noget dumt. Hvor jeg har valgt

at sige, jamen det har jeg sådan set tillid til. Men det er da den overvejelse, hvor jeg har været nødt til at tænke mest over det. Skal jeg ha tillid, eller skal jeg gå ind og overvåge?” (Christian, gr. 3, p. 9)

Flere af forældrene oplever dog i deres hverdag, at det er unødvendigt at regulere børnenes internetbrug, da deres børn i høj grad regulerer deres internetbrug selv (Michael og Anne-Grethe, gr. 2, p. 13; Thomas, gr. 2, p. 18; Henriette, gr. 2, p. 19; Karin, gr. 3, p. 5; Karsten, gr. 3, p. 6). Årstidernes skift er desuden medvirkende til, at børnenes internetbrug reguleres naturligt, da internettet i højere grad er en vinteraktivitet end en sommeraktivitet for børnene (Claes, gr. 1, p. 7; Christian, gr. 1, p. 16; Hans-Henrik, gr. 2, p. 37; Karin, gr. 3, p. 5). Spørgsmålet er, om der i et fremtidigt kommunikativt tiltag skal tages højde for tendensen til, at børnenes internetbrug er sæsonpræget?

Ud fra et teoretisk perspektiv sondres der mellem regulering og selvregulering. Her opfattes regulering i den traditionelle forstand som statslig regulering, hvorimod selvregulering opfattes som regulering i privat regi (Newey, 1999, p. 15). Sondringen kommer dog ikke til udtryk i fokusgruppet Diskussionerne, idet forældrene ikke nævner statens rolle i forhold til regulering af deres børns internetbrug. Tendensen viser sig ligeledes i SAFT-forældreundersøgelsen, hvor 37 % af de adspurgte angiver, at de opfatter dem selv som de ansvarlige for reguleringen af det indhold, som deres børn møder på internettet (jf. bilag L, Q. 39). Ovenstående skitsering af reguleringsaspekterne taler, ud fra forståelsen om regulering i offentligt regi og selvregulering i privat, sit tydelige sprog om, at forældrene selvregulerer. Alle forældrene giver udtryk for, at de udøver en form for selvregulering, hvad angår deres børn og internettet, idet de alle har opstillet regler for deres børns internetbrug. Det vidner om, at forældrene er handlekompetente i forhold til håndteringen af deres børns internetbrug.

En anden sondring bliver derimod synlig: forældrenes regulering vs. børnenes selvregulering.¹² Hovedparten af forældrene anser således deres børn som handlekompetente i den forstand, at de i nogen udstrækning lader børnene drage deres egne erfaringer på internettet, samtidig med at de skaber de rammer, som børnene kan agere inden for. Disse rammer består i nogen grad af de førnævnte regler, såsom regulering af børnenes adgang til og aktiviteter på internettet. Foruden de fastlagte regler (tidsforbrug på internettet, regler ved fysisk møde med chatven osv.) giver forældrene

¹² Regulering vs. selvregulering bliver derfor i kapitel 4 og 5 brugt, når *forældrene regulerer* deres børns internetbrug, og *børnene selvregulerer* deres internetbrug. De steder, hvor det bruges i forhold til det at *staten regulerer* børns internetbrug, og *forældrene selvregulerer* deres børns internetbrug, vil det blive fremhævet.

dog også børnene mere åbne spilleregler og lader dem afprøve deres egne og indimellem også forældrenes grænser. Et eksempel herpå er, at Thomas har ladet sin søn deltage i arrangement på en internetcafe om natten, på trods af at både han og hans hustru umiddelbart var imod det. Han forklarer grunden hertil således:

”Altså jeg har nok generelt meget god erfaring med netop ikke at lave begrænsninger, og jeg prøver nogle gange, hvis de gør et eller andet for længe eller for meget, [...] at styre mig til ikke at sige noget, og erfaringen er, at der måske går et stykke tid udover, hvad jeg syntes er rimeligt, jamen så går det over af sig selv.” (Thomas, gr. 2, p. 18)

Forældrene balancerer dermed imellem i nogen udstrækning at regulere deres børns internetbrug og have tillid til, at deres børn lærer at selvregulere deres brug igennem egne erfaringer. Dette kan hænge sammen med, at forældrene mener, at børnene skal opøve deres internetkompetencer på egen hånd for at kunne klare sig fremover. Forældrene har således en opfattelse af, at internettet er et vigtigt redskab at kunne håndtere, på trods af at de på nogle områder føler sig nødsaget til at opstille regler for børnenes brug. Hvilken betydning har forældrenes opfattelse af dem selv og deres børn som handlekompente i forhold til en kommunikativ indsats? I forlængelse heraf hvordan kan Medierådet for Børn Unge understøtte forældrenes behov for selvregulering set i forhold til regulering i offentligt regi?

Vidensbank eller legeplads

Opfattelsen af internettet som et redskab, hvormed barnet kan få adgang til viden, deles af de fleste af forældrene i de tre fokusgrupper (Christian, gr. 1, p. 5; Claes, gr. 1, p. 7; Michael, Hans-Henrik og Thomas, gr. 2, p. 4; Henriette, gr. 2, p. 13; Eva, gr. 3, p. 7; Karin, gr. 3, p. 13). Anne-Grethe udtrykker det således: *”[D]et er i hvert fald vigtigt, det er et instrument, det er et værktøj, vi har derhjemme, som skal bruges.”* (Anne-Grethe, gr. 2, p. 9). Susanne fortæller eksempelvis, hvordan hun med sin datter har brugt internettet til at finde information om krigen i Irak for at virkeliggøre situationen for hende (Susanne, gr. 1, p. 32). Julie ser ydermere internettet som et vigtigt redskab, der er nødvendigt for datteren at kunne håndtere, hvis hun skal klare sig i fremtiden (Julie, gr. 1, p. 8). Forældrene ser således internettet som en ressource og ikke som en trussel, såfremt børnene lærer at håndtere det hensigtsmæssigt og derigennem kvalificerer deres handlekompente i forhold til internettet.

Internettet indeholder brugbar viden, men også underlødigt indhold, som flere af forældrene ønsker at beskytte deres børn imod (Anne-Grethe, gr. 2, p. 3; Hans-Henrik, gr. 2, p. 32). Anne-Grethe påpeger eksempelvis, at internettet skal anvendes som et oplagsværk

og ikke til spil, som for hende fremstår som underlødigt underholdning. Hvis Anne-Grethes børn skal spille computerspil, skal de spille cd-rom spil og ikke internetspil, idet hende og hendes mand således har indflydelse på, hvilke spil børnene leger med (Anne-Grethe, gr. 2, p. 6). Den sammensatte forståelse af internettet, som både et redskab og et medie der indeholder underlødigt indhold, er en forståelse, der ydermere har gjort sig gældende inden for såvel mediedebatten som den politiske debat. På et teoretisk niveau kan forståelsen endvidere ses som et udtryk for, at Anne-Grethe sondrer mellem finkultur og populærkultur i forhold til sit barns dannelsesproces. Anne-Grethe ikke alene sondrer mellem disse, hun forsøger også via regulering at mindske barnets kontakt med populærkulturelle fænomener. Sondringen kommer ydermere til udtryk hos Claes, der fortæller, at han foretrækker, at hans søn bruger tid på at søge information frem for på spil:

”Altså der vil jeg sige, at jeg vil da hellere have, hvis han skal bruge meget tid, at han så bruger nettet, altså på informationssiden, end han gør på spilsiden, men jeg sætter da ikke regler op, om han må det ene eller det andet.” (Claes, gr. 3, p. 14)

Claes’ udsagn viser således i et teoretisk perspektiv, at han har en forståelse af informationssøgning som finkultur og spil på internettet som udtryk for populærkultur. Polariseringen af de to kulturopfattelser kan forstås i sammenhæng med Drotners sondring:

*”Finkultur = god = kunst, populærkultur = dårlig = underholdning. Og som nævnt regnes massemedierne automatisk til populærkulturen – med undtagelse af de genrer, som direkte knytter sig til det oplysende: ”seriøse” aviser, informationssøgning på internettet (men ikke eksempelvis **chat groups** og **pornosites**). Derfor er det specielt skadeligt for børn at spille computerspil, se for meget TV og video, eller læse for mange seriehæfter og tegneserier: de hindres herved i at udvikle den kulturelle og menneskelige dannelse som er grundlaget for overhovedet at kunne blive menneske.”* (Drotner, 1999 (A), p. 56)

Ud fra vores synspunkt ligger forældrenes dannelsesopfattelse i nogen grad til grund for, hvilke internetkompetencer, de mener, deres børn skal opøve. Susanne fortæller:

”[D]en største bekymring for mig, det er, at min datter ikke kan lære, at det er et målrettet værktøj, man skal bruge [...] Jeg tror, hvis man kan lære dem forholdsvist tidligt [...] at søge sådan målrettet og få klare svar på klare spørgsmål, så bilder jeg mig ind, at man kan guide lidt udenom de værste af de der formålsløse hænge ud foran skærmen.” (Susanne, gr. 1, p. 7)

Susannes udsagn eksemplificerer, hvordan forældrene er bekymrede for, at deres børn ikke opøver de nødvendige internetkompetencer, her at bruge internettet som en ressource, i deres færden på internettet. Det er en udbredt opfattelse blandt forældrene i alle tre fokusgrupper, at dét at være kildekritisk er en afgørende internetkompetence, som børnene skal kunne mestre for at kunne anvende internettet hensigtsmæssigt (Pernille, gr. 1, p. 29-30; Claes, gr. 3, p. 8; Karin, gr. 3, p. 18; Karsten, Eva og Hanne, gr. 3, p. 27). Claes udtrykker det således:

”[N]oget af det som jeg [...] er mest optaget af, det er at få den der kritiske sans til nettet. Altså ikke at det er dårligt, men simpelthen at forholde sig til det. Og så er det lige meget, om det er chat eller informationssøgning – det at forholde sig kritisk til det. At det ikke altid er det, det udgiver sig for, det kan være i chat, men også at der kan ligge informationer, som det I snakker om, at det ser utrolig flot ud, at det må være rigtigt. Vi snakker meget om, hvordan man kan finde tilbage til, hvor det kommer fra, og se og finde ud af hvor er det koblet op.” (Claes, gr. 3, p. 8)

Claes skelner således ikke mellem fin- og populærkultur, men påpeger, at det afgørende er, at børnene skal lære at forholde sig kritisk til det indhold, de møder på internettet. Måden hvorpå Claes fortæller, at han ønsker, at hans børn skal opøve denne kompetence, tyder på, at han anskuer dem som handlekompetente, idet han opfordrer dem til selv at finde frem til kilden, frem for at han eksempelvis filtrerer det underlødige indhold fra. Karin påpeger ydermere, at hendes søn på nuværende tidspunkt som 15-årig er i stand til på egen hånd at forholde sig kritisk til den information, han møder på internettet (Karin, gr. 3, p. 8). At forældrene vælger at installere filtre er dog ikke ensbetydende med, at de ikke opfatter deres børn som handlekompetente. Forældrene kan eksempelvis have installeret filtre for at undgå irritationsmomenter som spam og virus og ikke for at begrænse deres børns kontakt med underlødigt indhold på internettet.

Helbred

En problematik, som optager mange af forældrene i alle tre fokusgrupper, er, om børnenes helbred tager skade af for mange timer foran computerskærmen (Susanne og Julie, gr. 1, p. 12; Thomas og Henriette, gr. 2, p. 8; Anne-Grethe, gr. 2, p. 17). Anne-Grethe er en af de forældre, der er særligt bekymret for netop børnenes helbred:

”Men hjernen tager jo [...] skade af det, øjnene de flimrer jo, de kigger jo, på sådan et lille stykke felt her, så flimrer de jo frem og tilbage, de der øjne (Hans-Henrik: Ja ja), som hvis du bliver ved med at kigge ud af et S-tog og holder fast i et eller andet, det kan du jo ikke.” (Anne-Grethe, gr. 2, p. 14)

Helbredsbekymringen skal ydermere ses i relation til barnets tidsforbrug på internettet. Flere af forældre mener, at computeren kan optage for stor en del af børnenes tid, og at det er uhensigtsmæssigt, især hvis det går ud over de fysiske aktiviteter (Julie og Claes gr. 1 p. 6; Anne-Grethe, gr. 2, p. 6; Hanne, gr. 3, p. 4). Eva og Karin udtrykker denne bekymring:

"Eva: Den eneste bekymring det er måske den der form for inaktivitet, kan man sige, der er jo ikke meget fysisk bevægelse i at sidde foran skærmen, hvis man sidder der en 3-4 timer, vel.

Karin: Nej, hvis man så står og kigger på et overvægtigt barn, som sidder der hele tiden og som så i øvrigt høvler alt muligt mærkeligt ind i krateret samtidig, så syntes jeg så må det være det udgangspunkt, man tager." (Karin og Eva, gr. 3, p. 16)

Det samme billede tegner sig i SAFT-forældreundersøgelsen, hvor bekymringen for barnets tidsforbrug på internettet optræder som den væsentligste blandt danske forældre. Således angiver 23 % af forældrene, at de oplever barnets tidsforbrug som den største bekymring i forhold til deres børns internetbrug generelt (jf. bilag L, Q. 9). En yderligere problematik i relation til tidsforbruget, der rejser sig i fokusgrupperne, er frygten for, at internettet tager tid fra den 'traditionelle' leg. Susanne påpeger således: *"Og så at det ikke skal tage alt for meget tid fra alt det leg man kan lave nede på vejen eller nede i gården."* (Susanne, gr. 1, p. 8). Audon og Olesen identificerer ligeledes denne forståelse og generationsmodsatning i deres undersøgelse af danske børns anvendelse af interaktive medier i hverdagen:

"I forbindelse med børns brug af medier udtrykkes der ofte blandt voksne en bekymring for, at det tager tid fra legen, idet der er en udbredt opfattelse af, at den traditionelle leg er vigtig for børn." (Audon et al., 2001, p. 18)

Forældrene til børn i aldersgruppen 6-8 år giver dog udtryk for, at problemstillingen udelukkende er relevant i forhold til deres børns fjernsynsbrug og ikke internetbrug (Jacob og Susanne, gr. 1, p. 6; Claes, Pernille, Susanne og Christian, gr. 1, p. 8). Eva påpeger, at netop tidsproblematikken for hende er yderst relevant:

"Jeg syntes tidsperspektivet er måske det mest bekymringsværdige for vores vedkommende i hvert fald, det er, at min søn måske kan bruge forholdsvis for meget tid på at sidde nogle gange, flere TIMER, 3, 4 timer [...] hvor jeg godt kunne sige til ham, ej nu skal du altså ud og ha' noget luft." (Eva, gr. 3, p. 14)

Eva udtrykker sig således forholdsvis pessimistisk i forhold til sin søns tidsforbrug på internettet. Hun fremhæver tidsaspektet, men forholder sig ikke reflektivt til, hvad

hendes søn foretager sig, når han spiller computerspil. Evas udsagn eksemplificerer igen forældrenes holdning til internetspil som populærkultur, der kun bør benyttes i et begrænset omfang. Også Hanne giver udtryk for denne holdning:

”Altså, jeg har altid været i den retning, at de ikke skulle sidde der for meget. Jeg syntes, der har været nogle lidt uheldige elementer med nogen skolebørn, og det er måske især drenge, der sidder al deres fritid foran en computer. Og det har jeg ikke villet have, at mine gjorde, hvor jeg nogen gange sagde så tag dog lige og gå derover, hun bor lige i opgangen ved siden af. I behøver ikke at sidde og maile til hinanden.”
(Hanne, gr. 3, p. 3-4)

Hannes bekymring bunder til dels i nogle uheldige situationer, som hun muligvis har fået kendskab til via venner og familie eller igennem medierne. Denne bekymring har indflydelse på den måde, hun opdrager sine døtre på i forbindelse med deres internetbrug. Hanne fokuserer dog ikke som Eva udelukkende på tidsforbruget, men forholder sig i nogen grad også til, hvad hendes døtre foretager sig på internettet. Hanne stiller sig uforstående over for dét, at døtrene ikke bare kan gå over og tale med veninderne i stedet for at e-maile, hvilket tyder på, at hun opfatter kommunikation via e-mail som traditionel interpersonel kommunikation. Bekymringen for tidsforbruget mindskes dog ifølge flere af forældrene, hvis børnene samtidig foretager sig andre aktiviteter end blot at sidde foran computeren (Hanne, gr. 3, p. 4; Karin, gr. 3, p. 6). Eva siger:

”Det man så kan sige, i hvert fald for vores vedkommende, jeg syntes, det er at prøve og finde en balance. Og sige jamen altså har man sunde fritidsinteresser ved siden af? Dyrker man noget sport eller et eller andet, så er det måske lidt mere, trøster jeg mig i hvert fald med, lidt mere acceptabelt, at man så bruger meget tid der også, altså bare der ligesom er noget andet OGSÅ, hvor det ikke KUN er det.” (Eva, gr. 3, p. 15)

I Evas øjne er det således vigtigt at finde en balance mellem de sunde fritidsinteresser og computerbrugen. Flere af de andre forældre mener derimod ikke, at computermediet i sig selv bærer skylden for, at et barn bruger for meget tid på én interesse (Karsten, Karin og Christian gr. 3, p. 15-16). Claes siger:

”Men det, tror jeg faktisk ikke, har noget med computeren at gøre det der. Fordi hvis jeg tænker bagud, så har det bare været hestebåde, man har siddet og læst i – hentet bøger på biblioteket – altså et andet medie man har brugt. Jeg tror ikke, at det hænger sammen på den måde, at hvis man ikke har computer, så dyrker de sport.”
(Claes, gr. 3, p. 4-5)

På trods af at flere af forældrene fratager mediet skylden for, at et barn bliver inaktivt, er nogle af forældrene stadig bekymrede for, at barnet vil isolere sig som følge af for megen internetbrug (Henriette, Anne-Grethe og Michael, gr. 2, p. 9). I SAFT-forældreundersøgelsen tegner der sig et anderledes billede af forældrenes bekymring om, hvorvidt børn bliver passive af for megen internetbrug. Her angiver kun 2 % af de adspurgte forældre, at de er bekymrede for dette (jf. bilag L, Q. 9). Det kan dog også hænge sammen med, at spørgsmålet er formuleret således, at forældrene skal tilkendegive deres største bekymring, som i SAFT-forældreundersøgelsen som nævnt er tidsforbrug.

Ovenstående problematikker kan ses i sammenhæng med de pessimistiske og optimistiske budskaber, der har præget den offentlige debat. Diskussionerne om, hvorvidt internettet er medvirkende til børns fysiske inaktivitet og isolation, er, som det har været tilfældet i tidligere mediepanikker, fremtrædende. En lignende forståelse eksisterer eksempelvis hos Anne-Grethe, der er bekymret for, at hendes børn, grundet deres computerbrug, ikke kommer nok ud blandt mennesker:

”[M]en man skal også ud, som du siger [henvendt til Hans-Henrik] i den virkelige verden og møde menneskene, fordi den kemi der imellem 2 mennesker [...] (Hans-Henrik: Jo) altså den, der er ikke noget, der kan overgå den altså, og det tror jeg aldrig nogensinde, selvom internettet kommer til at gå rasende stærkt, og der er også robotter, der er blevet lavet til at aflæse følelser, så bliver det ALDRIG det samme, altså man kan aldrig udvikle et andet sjæleligt menneske på en computer vel.”
(Anne-Grethe, gr. 2, p. 8)

Anne-Grethes bekymring udspringer således af en frygt for, at virtuelle relationer en dag vil afløse det fysiske møde mellem mennesker. Hans-Henrik påpeger ligeledes, at han er bekymret for, at den virtuelle verden engang vil erstatte børnenes fysiske verden, idet børnene ikke er i stand til at skelne mellem de to (Hans-Henrik, gr. 2, p. 8). Hans-Henrik og Anne-Grethes bekymring er et udtryk for en generationsmodsætning, idet de ser det virtuelle møde som en erstatning for det fysiske og ikke som et supplement. Ud fra et teoretisk perspektiv afløser de virtuelle relationer dog ikke børnenes fysiske relationer:

*”De nye muligheder for udvikling af virtuelle sociale relationer betyder ikke et skift i børns sociale relationer – altså at børnene skifter deres fysiske relationer ud med virtuelle sociale relationer. For børnene er der ikke tale om et **enten - eller**, men om et **både - og**. Børnene bruger begge relationer og synes at være i færd med at skaffe sig*

klarhed over, hvorledes deres relationer er til deres netvenner i forhold til deres fysiske venner, og på hvilke måder de forskellige relationer fungerer og kan bruges." (Audon et al., 2001, p. 26)

En af forældrene påpeger, at problemet måske ligger hos forældrene selv og ikke børnene: *"Jeg tror mere, det er os, der er bange for, at den [børnenes verden] bliver fiktiv."* (Michael, gr. 2, p. 8). Michael er således bevidst om den generations modsætning, som Hans-Henrik og Anne-Grethe implicit giver udtryk for. Netop forskellen mellem henholdsvis Hans-Henrik og Anne-Grethes forståelse og Michaels forståelse af internettet kan forklares ud fra deres placering i typologien, hvor Anne-Grethe og Hans-Henrik karakteriseres som bekymrede uøvede brugere, hvorimod Michael karakteriseres som ubekymret superbruger.

Det kommer dog ydermere til udtryk i diskussionen, at internettet efter forældrenes synspunkt ikke blot er et isolerende medie, men at det også virker som et samlingspunkt for børnene (Henriette, gr. 2, p. 19; Hans-Henrik, gr. 2, p. 31-32; Claes, gr. 3, p. 14-15). Christian fortæller netop, at hans børn ofte bruger internettet sammen med deres venner:

"Sådan som det har været hjemme hos os, der har det typisk været, så har de haft to computere, og de står ikke på deres værelser, de står ude i gangen ved siden af hinanden, og så sidder der så to, tre, fire børn ved siden af hinanden, de sidder tit sammen og har det sjovt og ser, hvad hinanden laver og pjatter, og nogen gange sidder de også hvert sit sted om aftenen og chatter sammen." (Christian, gr. 3, p. 28)

Ud fra en teoretisk forståelse har internettet ikke nødvendigvis en isolerende funktion, men fungerer derimod ofte som en social katalysator (Drotner, 1999 (A), p. 207). Både synet på mediet som isolerende og som social katalysator er repræsenteret blandt forældrene, hvilket er udtryk for, at forældrene har en sammensat forståelse af internettet. De forholdsvis pessimistiske forældre, der er bekymrede for internettets isolerende virkning, har dog ikke selv oplevet, at internettet har virket isolerende på deres børn, men giver dog stadig udtryk for bekymring. Bekymringen kan ses som et udtryk for, at nogle af forældrene bærer en delvis lineær forståelse af internettet. Dog er det ikke alle forældre, der deler denne forståelse, idet de mere optimistiske forældre begrundes deres forståelse i konkrete erfaringer med, hvordan deres børn har skabt nye sociale relationer via internetbrug. Henriette er dog et eksempel på, hvordan forældrene i nogle tilfælde giver udtryk for en holdning i starten af diskussionen og en anden i slutningen. I starten af fokusgruppediskussionen giver hun således udtryk for,

at hun anser computeren som et isolerende medie, hvorefter hun i slutningen af diskussionen giver udtryk for, at hun ser internettet som en social katalysator. Det kan hænge sammen med, at deltagerne i løbet af diskussionen, grundet interaktionen deltagerne imellem, kommer til at reflektere over nogle problematikker, som de ikke før har tænkt over.

I alle tre fokusgrupper er der således sammensatte negative og positive forståelser på spil både forældrene imellem og hos den enkelte forælder. Hvorledes skal Medierådet for Børn og Unge tilrettelægge deres kommunikative tiltag, så det tilgodeser både de ubekymrede superbrugere og de bekymrede uøvede brugere, med de sammensatte forståelser for øje?

Chat

Chat er et emne, som bliver diskuteret indgående blandt forældrene til de 13-16-årige børn. Alle børnene, på nær Karstens søn (Karsten, gr. 3, p. 7), har prøvet at chatte og gør det stadig i nogen grad (Eva, gr. 3, p. 6; Christian og Karin, gr. 3, p. 7; Hanne, gr. 3, p. 9; Claes, gr. 3, p. 32). Chat bliver derimod ikke berørt i fokusgruppe 1 på grund af de 6-8-åriges manglende læse- og skrivefærdigheder. Det tyder på, at børnene i gruppe 2 heller ikke alle er begyndt at chatte, men her eksisterer dog en bekymring hos nogle af forældrene, for hvem barnet kan møde på chatten (Anne-Grethe og Hans-Henrik, gr. 2, p. 33).

Forældrene i fokusgruppe 3 diskuterer deres børns leg med identitet, når de chatter. Hanne og Christian diskuterer, om det er moralsk forsvarligt, at lege med sin identitet på internettet:

”Hanne: Altså vi har så snakket lidt om det der med, at det pludselig var en dille på et tidspunkt en kort periode og udgive sig for nogen andre, end man var, hvor jeg prøvede at forklare dem, at det syntes jeg, det er umoralsk, for det syntes jeg bare ikke, man skal gøre.

Christian: Hvorfor det? Altså maskebal det har man jo kendt i mange 100 år. Fastelavn.

Hanne: Ja men så ved man også, at det er noget, man laver her, det er et maskebal.

Christian: Ja men det ved de da godt, børnene.

Hanne: Ja, det ved børn godt, men jeg syntes alligevel, det er forkert, for der er jo nogen, der sidder i den anden ende og tror noget andet. Og det er jo et medie, ligesom man kunne skrive og tale i telefon, der sidder man heller ikke og lyver, man sidder måske i et lukket rum og skriver med en anden, en privat samtale andre ikke kan læse,

der syntes jeg, det er umoralsk forkert og sidde og lyve og give sig ud for noget andet, end man er. Det, syntes jeg ikke, er etisk korrekt, og det vil jeg ikke ha, at mine børn skal lære. De skal i hvert fald vide, at det syntes jeg ikke om. Og så ville de heller ikke selv, syntes om det, hvis de pludselig en dag kom ud for det.”

(Hanne og Christian, gr. 3, p. 34)

Karsten giver endvidere udtryk for, at han syntes, det er forkert at *”spille med fordækte kort”* såvel på chatten som i andre situationer. Han fortæller, at han *”nogen gange måtte løfte det [diskussionsemnet] ud af lige præcis det medie, i alle andre sammenhænge der syntes jeg også, det er noget pjat.”* (Karsten, gr. 3, p. 35). Det tyder på, at Karsten mener, at ovenstående problemer ikke adskiller sig væsentligt fra andre situationer.

Ovenstående diskussioner tyder på, at størstedelen af forældrene, ud fra et teoretisk perspektiv, i højere grad har forståelse for internettets *konkrete betydning* end for dets *symbolske betydning* i børnenes verden. Gitte Stald sonder imellem netop disse to betydninger, hvor internettets konkrete betydning eksempelvis er information, dialog og aftaler, mens den symbolske betydning blandt andet omhandler leg med identitet, nærvær og intimt rum (Stald, 2000, p. 12-13). Dette kan, ud fra vores synspunkt, forklare dele af den generationsmodsatning, der eksisterer blandt nogle af forældrene i fokusgrupperne i forbindelse med chat, idet størstedelen af forældrene er bevidste om internettets konkrete betydning. Ydermere kan det ses i relation til den opstillede typologi, hvor de ubekymrede superbrugere i højere grad end de bekymrede uøvede brugere har forståelse for internettets symbolske betydning i børnenes univers. Hvordan kan der i en kommunikationsindsats tages højde for forældrenes forståelse af den konkrete og symbolske betydning set i sammenhæng med deres internetkompetencer?

Karin og Christian har begge haft konkrete oplevelser med deres børn og chat. Karins søn har lært en pige at kende på chatten, og han ønskede derefter at møde hende:

”[M]ed det der chat rum, hvor jeg syntes, at jeg på et tidligt tidspunkt skulle ind og advare ham om nogle ting, hvor jeg ligesom tænkte, det er sgu egentlig ærgerligt, at han så tidligt i livet skal informeres om, at folk kan udgive sig for noget andet, end det de er, og på et tidspunkt mødtes han også med en person, som han har chattet med på nettet, hvor jeg var, ja jeg var rimelig meget ude og stritte med alt, hvad der kunne stritte, fordi det bekymrede mig da en del, at han kunne få lyst til at komme til at tale med folk, som han bare havde kendt på den måde, og hvor jeg virkelig var inde med bål og brand og advarede ham og ville have han skulle have sikkerhed.”

(Karin, gr. 3, p. 7)

Karin fortæller, at hun er langt mere bekymret over sønnens fysiske møde med chatveninden fra den virtuelle verden, end hvis han havde mødt veninden i den fysiske verden (Karin, gr. 3, p. 33-34). Christians børn har også mødt flere af deres chatvenner, og han har, i modsætning til Karin, ikke været bekymret, idet han hovedsageligt har fokuseret på dét, som, han mener, er fordel: at mediet har fungeret som et samlingspunkt (Christian, gr. 3, p. 4). Dette kan ses i lyset af den opstillede typologi, hvor Karin karakteriseres som en bekymret uøvet bruger og Christian som en ubekymret superbruger. Vi ser således igen en sammenhæng mellem forældrenes grad af bekymring og deres internetkompetencer. Eva nævner i forbindelse med chatdiskussionen faren for at møde pædofile på internettet, men hun påpeger dog:

”Jeg syntes nok, at det ord, pædofil, det virkelig er et udtryk, [...] som er blevet banket ind i hovedet på dem. Der er virkelig røde lygter, der tændes, lige så snart man nævner det ord der. De har jo altid været der. Det er sjovt, man er blevet meget mere obs på en eller anden måde.” (Eva, gr. 3, p. 35)

Hun påpeger endvidere, og Karin og Hanne er enige heri, at hun ikke er lige så bekymret for sønnens chatvaner som tidligere, da en stor del af hans kommunikation i dag foregår via mobiltelefonen. I hendes øjne indeholder mobiltelefonen ikke de samme risici som chat, idet sønnen udelukkende kommunikerer med egne venner over mobiltelefonen og således ikke umiddelbart kommer i kontakt med fremmede (Eva og Karin, gr. 3, p. 7; Hanne, gr. 3, p. 9). Eva fortæller, at hun trods ovenstående er bekymret for sin søns chataktiviteter:

”[A]ltså det man kunne blive bekymret for, [...] det var, hvor chatter man henne på internettet. Hvad er det for nogle ting, man ligesom kan komme ud for som ung, alle de her faresignaler der har været også i medierne. Hvad er det, man skal gøre sit unge menneske eller barn opmærksom på, at de skal tage sig i agt for?” (Eva, gr. 3, p. 6)

Eva italesætter således selv medierne som en del af årsagen til bekymringen. Som nævnt i kapitel 3 har der i medierne været en tendens til at fokusere på de negative aspekter ved børns internetvaner, herunder chatbrug. Evas udsagn tyder på, at mediernes budskaber har været medvirkende til at gøre hende mere bekymret for sin søns chatvaner, på trods af at han chatter i begrænset omfang. Mediernes modstridende budskaber skaber yderligere bekymring hos flere af forældrene:

”Eva: [D]er synes jeg, der har været meget modstridende meldinger fra eksperterne, om det er godt, eller det er skidt, eller hvor meget og hvor lidt de nu skal have lov til at sidde ved dem [computerne][...]”

Christian: Hvem er eksperterne?

Hanne: I går i pressen der skulle det jo være meget godt at sidde og spille, påstår de lige pludselig.

Eva: Jamen på næste tirsdag så er det noget andet. Jeg synes tit, man får sådan nogle modstridende oplysninger.” (Eva, Christian og Hanne, gr. 3, p. 14)

Det er dog ikke kun forældrene, der reagerer på mediernes omtale af chatproblematikkerne. Hanne fortæller:

”Min den yngste har været inde og chatte nogle gange, [...] men hun er også sådan ret bange for det. Fordi hvis jeg har været inde og chatte et par gange, så kan hun godt komme og fortælle mig alle de farlige ting, der bliver sagt i pressen. Så hun er jo godt klar over det.” (Hanne, gr. 3, p. 9)

Hannes datter prøver hermed at gøre sin mor opmærksom på de farer, hun har lært via medierne, der kan være i forbindelse med chat. Selvom nogle af forældrene er opmærksomme på mediernes negative omtale af chatproblematikkerne, er en stor del af forældrene dog bevidste om mediernes selektive belysning af børns sikkerhed på internettet. Under øvelsen med avisoverskrifter blev der således i alle tre fokusgrupper sondret mellem sensationsprægede avisartikler og mere oplysende avisartikler (Claes, gr. 1, p. 18; Jacob, gr. 1, p. 20; Hans-Henrik og Hanne, gr. 2, p. 2; Thomas, gr. 2 p. 22).

Porno

Det er dog ikke kun chatproblematikker, der optager forældrene, også porno på internettet, som i høj grad er blevet diskuteret i den offentlige debat, bliver nævnt. Forældrene til børnene i den yngste aldersgruppe reflekterer over pornoproblematikker i diskussionen på trods af børnenes begrænsede brug af internettet. De ønsker at beskytte børnene imod ufrivillige konfrontationer med billeder af seksuel karakter på computeren (Jacob, gr. 1, p. 6; Claes gr. 1, p. 9). Pernille fortæller:

”Der har jeg sådan et eller andet, de skal sgu tids nok få de billeder [pornografiske billeder] at se, der er ingen grund til at man sidder som 6-årig [...] og får temmelig ulækre billeder at se.” (Pernille, gr. 1, p. 9)

En del forældre til børn imellem 9-12 og 13-16 år mener derimod ikke, at porno er et stort problem, fordi det alligevel vil dukke op på andre tidspunkter i børnenes hverdag, da porno er let tilgængeligt i andre medier (Anne-Grethe og Michael, gr. 2, p. 16; Hanne og Eva, gr. 3, p. 19). Claes påpeger dog, at internettet kan indeholde visse ekstremer, når det

gælder porno:

”Jo men det er jo det samme, altså der er jo bare pornoblade, pornofilm, pornovideoer, porno dvd’er og så nettet. Altså, det er jo det samme. Altså det man kunne snakke om eventuelt, hvis man skulle se på pornositet i forhold til, så er det de der ekstremer, der er mulige at søge rundt i krogene på nettet. Altså, det kunne være så måske, hvis vi røg ud i nogle af de der virkelige uhyggelige områder.” (Claes, gr. 3, p. 20)

Claes’ udsagn vidner om, at han, på trods af hans forholdsvis afslappede holdning til børns kontakt med porno, er opmærksom på ekstreme pornohjemmesider på internettet, som han ikke ønsker, at hans børn bliver konfronteret med. Ovenstående kan ses i tråd med den teoretiske forståelse af internettets iboende anarkistiske og dermed ucensurerede aspekt. Hoff-Clausen beskriver det således:

”Rollen som afsender er med nettet liberaliseret i forhold til traditionelle massemedier som radio og TV. Man skal ikke kvalificere sig hos en ekstern instans for at få sin hjemmeside publiceret, og der er i princippet ingen redaktionelle sluser, ingen censur.” (Hoff-Clausen, 2002, p. 26)

Dermed er alle principielt potentielle producenter, hvilket kan medføre at mere ekstremt indhold bliver tilgængeligt på internettet, for eksempel snuff-film¹³, end det er tilfældet i de traditionelle medier. Forældrene forholder sig dog forholdsvis afslappet til porno på internettet og fortæller, at de, hvis det bliver aktuelt, ville tage en snak med deres børn (Christian, Hanne, Karin og Eva, gr. 3, p. 19). Karsten påpeger:

”Det ville heller ikke adskille sig, hvis de havde en reol, hvor der stod 30 pornofilm i, så ville du vel også tage en sludder med dem om, hvad har du gang i kammerat?” (Karsten, gr. 3, p. 20)

Forældrene giver udtryk for, at de i nogen grad opfatter og håndterer porno på internettet på samme måde som i andre situationer i barnets hverdag, hvor de også går i dialog med barnet.

Opdragelse via dialog

Forældrene i samtlige fokusgrupper anser det som en del af forælderrollen at opdrage deres børn til brug af internettet. Det er ifølge forældrene deres ansvar at gå i dialog med barnet og tale åbent om barnets brug af internettet for på den måde at klæde dem på til at møde de udfordringer, som internettet indebærer (Claes, gr. 1, p. 23; Julie, gr. 1, p.

¹³ Snuff-film er betegnelsen for pornografisk materiale, hvor personer bliver slået ihjel under den seksuelle akt.

24; Pernille, gr. 1, p. 25; Susanne, gr. 1, p. 25; Michael, gr. 2, p. 28; Henriette, gr. 2, p. 34; Anne-Grethe, gr. 2, p. 35). Eva udtrykker det således:

”Jamen handler det i bund og grund ikke om at have snakket med sine børn og indpode dem med en eller anden form for fornuft allerede fra de var små af, så de selv kan dømme om, hvad der er godt, og hvad der er skidt?” (Eva, gr. 3, p. 17)

Claes påpeger dog, at barnets alder har betydning for graden af denne dialog:

”Jeg synes, vi snakker meget om medier hjemme hos os. Men det er lidt svært at skille ad, mest af alt er det nok den store, det udspringer af, altså hun er 16, så der er et andet fokus, og man kan også have en helt anden dialog, men altså små gryder har også ører (Pernille: Ja, det er rigtigt).” (Claes og Pernille, gr. 1, p. 30)

Karin har eksempelvis taget en snak med sin søn og hans venner, fordi en konkret situation påkrævede det, og den holdning giver flere andre forældre også udtryk for (Pernille og Christian, gr. 1, p. 24; Julie, gr. 1, p. 30; Claes gr. 1, p. 30; Hans-Henrik og Michael, gr. 2, p. 28; Karin, gr. 3, p. 10). Julie beskriver det således:

”Vi tager det løbende og taler om det, altså jeg har ikke ligesom sat mig ned og tænkt, nå men nu skal jeg forberede mig på eller gå og tænke voldsomt meget over det, det er mere det, når der popper et eller andet op, jamen så tager jeg den derfra ud fra min sunde fornuft og min holdning til tingene.” (Julie, gr. 1, p. 30)

Susanne er enig med Julie, men påpeger samtidig, at det er umuligt at belære et yngre barn om internetregler, såfremt man ikke har en konkret situation at tage udgangspunkt i:

”[J]eg tror heller ikke, at man får noget ud af at sætte sig ned og snakke fra A-Z med et barn på 8 år om sådan nogle ting, for det er nødt til at blive hængt op på et eller andet, de har haft lige foran sig og kan forstå at forholde sig til. Jeg er sommetider gået helt galt i byen, hvis jeg har prøvet at tage en tråd op, som vi havde lagt forleden dag, [...] det har hun fuldstændig glemt, vi er et andet sted. Så på den måde er man jo helt afhængig af, hvad dagligdagen byder på, og sådan er det da også med internettet, det må jo vise sig, når behovene for det opstår, eller når problemerne opstår.”
(Susanne, gr. 1, p. 30-31)

Opdragelse til brug af internettet bliver af flere af forældrene sidestillet med opdragelse til andre situationer i barnets opvækst, hvor det handler om at lære barnet at passe på sig selv (Anne-Grethe, gr. 2, p. 10; Michael, gr. 2, p. 27). Julie beskriver eksempelvis, hvordan hun har lært sin datter, at hun ikke må tale med fremmede, og at hun vil gøre

det samme i forhold til chat på internettet, når det bliver relevant (Julie, gr. 1, p. 25). Michael påpeger i tråd med dette, at nutidens chat kan sammenlignes med træpunktet 0059¹⁴ (Michael, gr. 2, p. 23-24). Claes sammenligner opdragelsen til internetbrug med det at lære sit barn at færdes i trafikken:

”Jamen, jeg tror ikke, at rædselsscenerne er så meget anderledes, end første gang dit barn skal cykle alene til skole, altså der bruger man en masse energi på at lære skoleveje, lære færdselsregler, lære at blive fortrolige med cykel og alle de her ting, inden man tager skridtet og sender denne her lille håbefulde pølse ud af døren med cykelhjelm på. Det er lidt den samme øvelse, bare med noget andet.”

(Claes, gr. 1, p. 24)

Forældrene ser således opdragelse til internetbrug som en del af den almene børneopdragelse og mener, at de på mange områder selv er i stand til at håndtere de problematikker, som eventuelt vil opstå. Det kommer ydermere til udtryk, idet flere af forældrene ikke har talt med andre voksne om opdragelse til internetbrug (Christian, Susanne og Pernille, gr. 1, p. 10; Anne-Grethe og Thomas, gr. 2, p. 18-19; Karin, gr. 3, p. 10). Få forældre har talt med familie, kolleger eller venner om problemerne (Julie og Claes, gr. 1, p. 31). Som tidligere nævnt ser flere af forældrene ikke internetproblematikkerne som nye problematikker, der er opstået med internettet, men derimod som problematikker der altid har eksisteret (Karsten, Claes og Karin, gr. 3, p. 36). Det kan ses som et udtryk for, at forældrene er handlekompetente i forhold til at opdrage deres børn til sikker færden på internettet. Ydermere kan forældrenes indstilling til at opdrage deres børn via dialog tyde på, at de i nogen grad mener, at deres børn er handlekompetente. Forældrene ønsker ikke at fremstå som autoriteter, der skal belære deres børn om, hvordan de skal begå sig på internettet, hvilket på teoretisk niveau kan ses i sammenhæng med begrebet selvdannelse (Schmidt, 1998, p. 16). Forældrene giver som nævnt udtryk for, at det er essentielt, at børnene drager egne erfaringer på internettet inden for forældrenes afstukne rammer, og selvdannelsestankegangen kan således spores i en stor del af forældrenes udsagn. Spørgsmålet er, hvordan Medierådet for Børn og Unge kan indarbejde selvdannelsestankegangen i deres fremtidige kommunikative tiltag til forældrene?

Ovenstående analyse tegner et billede af en kompleks målgruppe med på mange måder sammensatte forståelser både hos den enkelte forælder og forældrene imellem. Forældrene oplever forskellige typer internetproblematikker som relevante og

¹⁴ 0059 var navnet på en service hos det tidligere KTAS, hvor folk kunne ringe og komme i kontakt med flere personer på én gang – en slags åbent telefonforum.

håndterer dem på forskellig vis. Endvidere varierer graden af bekymring hos forældrene både inden for de tre fokusgrupper og på tværs af grupperne. På baggrund af analysen af kommunikationsmiljøet og målgruppen vil vi i det følgende kapitel opstille et forslag til, hvorledes Medierådet for Børn og Unge kan tilrettelægge et hensigtsmæssigt kommunikativt tiltag.

KAPITEL 4: KOMMUNIKATIVT TILTAG

Efter at have belyst målgruppens opfattelse af deres børns internetbrug og -kompetencer, de relevante internetproblematikker og deres håndtering af dem, vil vi i dette kapitel opstille et forslag til, hvordan et kommunikativt tiltag fra Medierådet for Børn og Unge til danske forældre bør tilrettelægges.

For at kunne opstille et forslag til et kommunikativt tiltag, er det afgørende at undersøge det omkringliggende kommunikationsmiljø (Jacobsen, 2001, p. 64). Vi har således analyseret kommunikationsmiljøet i kapitel 3 og inddrager i de følgende afsnit aspekter fra analysen i det omfang, det er relevant. Vi belyser derudover Medierådet for Børn og Unges eksisterende onlinetiltag i forbindelse med SAFT-projektet og forholder os til øvrige onlinetiltag i kommunikationsmiljøet, som omhandler børns sikkerhed på internettet.¹⁵ Det er ydermere essentielt at foretage en målgruppeundersøgelse for at kunne udlede en hensigtsmæssig målgruppe, den kommunikative indsats indhold samt den hensigtsmæssige henvendelsesform (Cheesman og Mortensen, 1998, p. 8). Målgruppeanalysen i kapitel 4 danner således baggrund for vores oplæg, og vi inddrager desuden en række kommunikationsteorier. Vi mener, at man som kommunikationsrådgiver har den initiativtagende rolle, og at man i den forbindelse skal fremsætte ideer, som afsender derefter kan vælge imellem alt efter økonomisk og i den forbindelse også politisk råderum. Vi opstiller derfor det, efter vores synspunkt, optimale forslag til en kommunikationsindsats, men vil dog samtidig påpege og forholde os til nogle af de betingelser, der begrænser Medierådet for Børn og Unges handlerum.¹⁶

¹⁵ Vi er opmærksomme på, at de forskellige onlinetiltag udgør en del af kommunikationsmiljøet. Vi har dog valgt at belyse disse i dette kapitel og ikke i kapitel 3, da det er vigtigt at forholde sig til lignende tiltag i forbindelse med tilrettelæggelsen af et optimalt kommunikativt tiltag, og det er derfor nærliggende at inddrage dette, hvor det er relevant – i kapitel 5.

¹⁶ Vi afgrænser os fra at belyse Medierådet for Børn og Unges økonomiske betingelser i relation til vores forslag til det optimale kommunikative tiltag. Det økonomiske udgangspunkt for hovedparten af de projekter, Medierådet for Børn og Unge deltager i, er finansiering via ansøgning om midler til det konkrete projekt. Vi må derfor antage, at de, såfremt de finder vores forslag til et kommunikativt tiltag hensigtsmæssigt, vil søge midler i forbindelse med udførelsen af dette.

Hensigtsmæssig målgruppe

Vi har i kapitel 4 foretaget en undersøgelse af den relativt brede målgruppe, forældre til børn mellem 6 og 16 år, for blandt andet at undersøge, hvorvidt målgruppen bør indkredses yderligere og i så fald hvordan. Det er essentielt at indkredse målgruppen for på den måde at definere den i relation til de budskaber, man som afsender ønsker at formidle (Jacobsen, 2001, p. 27).

Forældrene til de 6-8-årige børn giver udtryk for, at de i dagligdagen ikke oplever problematikker og bekymringer i forhold til deres børns sikkerhed på internettet. Det hænger sammen med, at børnene anvender internettet i begrænset omfang, at de ikke har de nødvendige internetkompetencer, og at de ser fjernsyn i større udstrækning, end de anvender internettet. Det er ifølge forældrene ikke muligt at lære et yngre barn om færdselsregler på internettet, med mindre man har en konkret situation at relatere disse til. Eksempelvis er det ikke konstruktivt at gå i dialog med sit barn om chatregler, før barnet har gjort sig egne erfaringer på chatten. For forældrene til de 6-8-årige er problematikkerne om børns sikkerhed på internettet på nuværende tidspunkt således ikke relevante. Forældrene til de 13-16-årige oplever i nogen grad ligeledes ikke børns sikkerhed på internettet som et væsentligt emne. De giver udtryk for, at deres børn på nuværende tidspunkt allerede har gjort deres egne erfaringer på internettet, de har allerede opøvet deres handlekompetencer i relation til internettet og har derfor sjældent brug for hjælp fra forældrene. Børnene i denne aldersgruppe chatter jævnligt og har gjort det i et stykke tid. Forældrene har været bekymrede, hvad dette angår, men for mange af de 15-16-årige børn er intensiv chat snart et overstået kapitel, og forældrenes bekymring er derfor blevet mindsket betydeligt. Ovenstående målgruppebetragtninger har betydning for vores indkredsning af målgruppen, idet relevanskriteriet, som Preben Sepstrup pointerer, har betydning for, om en given målgruppe oplever et informationsbehov:

*”Generelt gælder det som en betingelse for modtagelse af information, at modtageren skal regne med, at informationen handler om noget, man oplever som **relevant** – eller med andre ord, at det skal have noget med det pågældende menneskes mål at gøre, så man regner med at kunne bruge informationen til noget.”* (Sepstrup, 1985, p. 47)

Således kan vi konkludere, at forældrene til børn mellem 6-8 og 13-16 år ikke er de mest hensigtsmæssige målgrupper for Medierådets for Børn og Unges fremtidige kommunikative tiltag. På baggrund af vores resultater træder forældrene til de 9-12-

årige frem som den mest hensigtsmæssige målgruppe. Forældrene i denne gruppe fortæller, at deres børn i varierende grad er begyndt at bruge internettet, men endnu ikke er fortrolige med mediet. Vi ser en tendens til en begyndende generationsmodsatning mellem forældrene og børnene i aldersgruppen, hvor der allerede eksisterer flere generationsmodsatninger mellem forældrene og de 13-16-årige børn. Set i relation til de to øvrige aldersgrupper indtager børn mellem 9 og 12 år en mellemposition, hvori de er i færd med at opøve deres internetkompetencer. De har dermed stadig brug for deres forældres vejledning for at styrke deres handlekompetence i relation til internetbrug. Få af børnene i denne aldersgruppe er så småt begyndt at chatte, og forældrene har derfor endnu ikke gjort sig så mange erfaringer, hvad chat angår.

På baggrund af resultaterne er forældrene til de 9-12-årige børn den mest hensigtsmæssige målgruppe for et fremtidigt kommunikativt tiltag, da problematikkerne er mere nærværende for disse forældre end for forældrene i de øvrige aldersgrupper. Målgruppeafgrænsningen udelukker dog ikke, at enkelte forældre til børn i de øvrige aldersgrupper vil kunne have et informationsbehov, da børns internetbrug er individuelt og derfor ikke altid aldersafhængigt. Ydermere er vi klar over, at danske forældre med børn i aldersgruppen 9-12 år er en relativ bred målgruppe, og at det derfor vil være vanskeligt at nå ud til alle forældre i målgruppen. Vi skelner derfor med Sven Windahls terminologi mellem *target population* (målgruppe) og *receiver group* (modtagergruppe), hvor modtagergruppen i vores forslag udgør en mindre del af målgruppen (Windahl et al., 2000, p. 13). Vi er således bevidste om, at Medierådet for Børn og Unge igennem det kommunikative tiltag ikke kan nå alle i målgruppen forældre til børn mellem 9-12 år. Dog må det forventes, at det med en strategisk indsats er muligt at nå en mindre og afgrænset modtagergruppe, som kan videreformidle Medierådet for Børn og Unges budskaber.

Hensigtsmæssig henvendelsesform

Henvendelsesformen er et af de mest grundlæggende aspekter i tilrettelæggelsen af et kommunikativt tiltag. Overvejelser, om hvordan målgruppen skal komme i kontakt med produktet, om man som afsender skal formidle sit budskab via eksempelvis massemedier, face to face-kommunikation eller via eksisterende netværk, er essentielle:

”Man må på forhånd sikre sig, at der kan skabes et passende sammenfald af tid, sted, tekniske faciliteter og organisatoriske omstændigheder, som gør det muligt, at målgruppen kan møde produktet.” (Jacobsen, 2001, p. 69)

For at kunne foreslå en hensigtsmæssig henvendelsesform er det nødvendigt at foretage en målgruppeanalyse. Den hensigtsmæssige henvendelsesform for Medierådet for Børn og Unge tager således udgangspunkt i forældrenes forståelser og udsagn, som vi har skildret i forrige kapitel.

Selvregulering i privat regi og erfaringsudveksling

Forældrene i fokusgruppeundersøgelsen er i høj grad handlekompetente i forhold til håndteringen af deres børns internetbrug. Internetproblematikker er i forældrenes øjne, noget der håndteres, når behovet opstår, ikke noget man på forhånd forbereder sig på. De ser det som en naturlig del af forælderrollen at forholde sig til deres barns færden på internettet og håndterer det fortrinsvis ved at gå i dialog med barnet. Kildekritik og målrettet informationssøgning er således aspekter, som samtlige forældre ønsker at deres børn behersker, idet de ser disse aspekter som afgørende for at kunne anvende internettet som en ressource. Mange af forældrene fremhæver netop vigtigheden af at gå i dialog frem for at belære barnet med løftede pegefingre. Flere af forældrene har dog stadig opstillet regelsæt i forhold til de problematikker, som er aktuelle i de respektive familier. Med disse regler danner forældrene det handlerum, inden for hvilket børnene på egen hånd får lov til at opøve deres handlekompetencer. Forældrene udøver selvregulering i privat regi, og det har betydning for, hvordan Medierådet for Børn og Unge bør henvende sig til målgruppen. Statslig regulering italesættes ikke i de tre fokusgrupper, derimod forklarer forældrene, hvordan de selvregulerer i privat regi via regler og forskellige former for filtre. Ovenstående peger således på, at det kommunikative tiltag bør understøtte forældrenes selvregulering i privat regi, da forældrene ikke ytrer ønske om, at staten indtager den overordnede rolle som regulerende instans og eksempelvis påbyder ved lov, at folkeskoler og biblioteker skal installere filtre på tilgængelige computere.

Som illustreret i den opstillede typologi varierer forældrenes internetkompetencer. Undervejs i fokusgruppediskussionerne så vi en tendens til, at de forældre, som vi har kategoriseret som ubekymrede superbrugere, i høj grad delte ud af deres viden om internettet, og at de forældre, som vi har kategoriseret som bekymrede uøvede brugere, viste stor interesse for superbrugernes erfaringer. Derudover gav flere af forældrene i alle grupperne i slutningen af fokusgruppediskussionerne udtryk for, at det var konstruktivt at erfaringsudveksle i et fokuseret forum som eksempelvis

fokusgrupperne.

Forældrene har således behov for sparring i forbindelse med deres dialog med børnene og deres regulering af børnenes internetbrug. Spørgsmålet er, om Medierådet for Børn og Unge kan understøtte dette behov hos forældrene? Kan det kommunikative tiltag med forældrene som målgruppe eventuelt kobles sammen med dele af Medierådet for Børn og Unges øvrige eksisterende tiltag, og er der mulighed for at udnytte nogle af de allerede eksisterende kontakter, som Medierådet for Børn og Unge har, eksempelvis Skole og Samfund?

Medierådets tiltag

Et af de tiltag, som Medierådet for Børn og Unge har iværksat i forbindelse med SAFT-projektet, er en hjemmeside, *saft.medieraadet.dk*, der formidler deres budskaber om børns sikkerhed på internettet til blandt andet forældre, pædagoger og pressen. Medierådet for Børn og Unge har dog kun i mindre grad haft indflydelse på udformningen af de konkrete tiltag, idet de indgår som en del af de krav, Medierådet for Børn og Unge er blevet pålagt i forbindelse med SAFT-projektet (Gynther og Boe, d. 7/4 2003, p. 8-11). Hjemmesiden indeholder fire forskellige tiltag: *sikker surf – 10 tips til forældre med surfende børn, billedeksempler, netikette og tjeklisten* (jf. bilag I, II, III, IV). Derudover var der, allerede før Medierådet for Børn og Unge offentliggjorde deres ti tips på *saft.medieraadet.dk* i løbet af sommeren 2003, udviklet adskillige internetbaserede danske og udenlandske tiltag om børns sikkerhed på internettet – tiltag med blandt andet forældre som målgruppe.¹⁷ Her har forældrene mulighed for at finde tilsvarende information, som den Medierådet for Børn og Unge i forlængelse af SAFT-projektet formidler. Eksempelvis har internetsiden *sikkerchat.dk* (jf. bilag V) eksisteret siden 2001, hvor en kampagne blev lanceret som et samarbejde mellem det Kriminalpræventive Råd og Red Barnet. Her opfordres forældrene blandt andet til at lære deres børn, at de ikke må videregive personfølsomme oplysninger eller mødes med chatvenner uden følgeskab med voksne. I det konkrete tiltag, som Medierådet for Børn og Unge har offentliggjort, er der visuelle eksempler på chat, og der bliver i form af de ti tips blandt andet lagt vægt på de samme emner, som formidles på *sikkerchat.dk*. Det kunne derfor tyde på, at der i kommunikationsmiljøet allerede eksisterer lignende tiltag, og at Medierådet for Børn og Unge derfor med deres tiltag

¹⁷ Eksempelvis: www.sikkerchat.dk; www.redbarnet.dk; www.missingkids.com; www.netsmartz.org; www.crimprew.dk; www.childnet-int.org; www.kidsmart.org.uk

på internettet har bevæget sig ind på et domæne, hvor adskillige andre aktører allerede formidler de samme budskaber til danske forældre.

Endnu et budskab, der formidles på både sikkerchat.dk og saft.medieraadet.dk, er, at forældrene skal gå i dialog med deres børn om børnenes færden på internettet. Ud fra vores undersøgelse tyder det dog på, at forældrene, hovedsageligt de med børn mellem 9 og 16 år, allerede går i dialog med deres børn om børnenes internetbrug. Der er således ingen af forældrene i de tre fokusgrupper, som ikke enten har opstillet regler eller har talt med deres børn om internetbrug. Eksempelvis har flere af forældrene lært deres børn, at de ikke må videregive personfølsomme oplysninger på internettet eller mødes med chatvenner uden følgeskab af en voksen. Forældrene er derfor allerede bevidste om, at de skal medtænke flere af disse internetråd i den almene opdragelse af deres børn. Endvidere er tiltagene, set i relation til vores målgruppeundersøgelse, ikke optimale, da ingen af forældrene i de tre fokusgrupper giver udtryk for, at de har søgt information om emnet på internettet. Ingen af forældrene i de tre grupper nævner nogle af de andre onlinetiltag, der eksisterer i kommunikationsmiljøet, som eksempelvis sikkerchat.dk.

Forældrene i de tre fokusgrupper påpeger ydermere, at de ikke har brug for konkret information om deres børns sikkerhed på internettet. Derimod giver de udtryk for, at et forum, som eksempelvis fokusgruppediskussionen, var konstruktivt og lærerigt for dem. Medierådet for Børn og Unges sikker surf – 10 tips til forældre med surfende børn understøtter dermed ikke det behov, som forældrene i vores undersøgelse udtrykker. De ti tips er envejskommunikation fra Medierådet for Børn og Unge til forældrene uden mulighed for dialog og skaber derfor ikke rum for den erfaringsudveksling, som forældrene i fokusgrupperne ønsker. Medierådet for Børn og Unges tiltag kan ses som et udtryk for en delvis lineær forståelse af forældrene som målgruppe. De ti tips er vejledende og harmonerer således med Medierådet for Børn og Unges nye rolle som rådgivende organ. Dog er tiltaget efter vores synspunkt et udtryk for, at Medierådet for Børn og Unge, trods deres italesatte pædagogiske grundsyn (Gynther og Boe, 7/4 2003, p. 7), ikke tilrettelægger deres kommunikation ud fra deres syn på målgruppen som handlekompetente. Ovenstående skal dog ses i lyset af, at Medierådet for Børn og Unge, gennem deres deltagelse i SAFT-projektet, er blevet pålagt at udforme og formidle de ti tips. Det er derfor ikke nødvendigvis et udtryk for, at Medierådet for Børn og Unge ikke tilgodeser deres pædagogiske grundsyn, men snarere at der fra politisk side eksisterer nogle rammebetingelser, som de er pålagt at bevæge sig inden for (jf. kapitel 1).

Online og offline erfaringsudveksling

I fokusgruppeundersøgelsen er det tydeligt, at der er stor forskel på forældrenes internetkompetencer og bekymringer. Samtidig påpeger flere af forældrene, både de ubekymrede superbrugere og de bekymrede uøvede brugere, at det var konstruktivt at erfaringsudveksle. Som Sven Windahl påpeger, er målgrupper ofte heterogene, hvilket vanskeliggør processen med at nå hele målgruppen i et samlet tiltag (Windahl et al., 2000, p. 21). Da vores målgruppe også er heterogen, bør dette medtænkes i det kommunikative tiltag. På baggrund af resultaterne i vores undersøgelse er det ikke hensigtsmæssigt at sondre imellem information til henholdsvis de ubekymrede superbrugere og de bekymrede uøvede brugere, men det vil derimod være en styrke at udnytte denne forskellighed og skabe et forum for erfaringsudveksling.

På baggrund heraf er det efter vores synspunkt hensigtsmæssigt at udnytte internettets muligheder for interaktion på tværs af tid og rum ved at skabe et *netfællesskab*¹⁸. Et netfællesskab vil give forældrene mulighed for at diskutere de emner, som de selv finder relevante, når de er aktuelle for den enkelte forælder og ikke på et af afsender defineret tidspunkt:

”I de faglige fællesskaber på nettet adskiller situationen sig markant [fra asymmetrisk envejskommunikation]. Her er der ikke en professionel formidler i afsenderrollen. Kommunikationen er en dialog mellem ligeværdige deltagere, hvor deltagerne nok har et forskelligt niveau af faglig viden, men hvor rollerne som afsender og modtager skifter dynamisk, således at en mere symmetrisk kommunikationssituation opstår.” (Frederiksen, 2003, p. 1)¹⁹

De ubekymrede superbrugere vil i et netfællesskab få mulighed for at dele ud af deres ekspertviden, hvilket de i fokusgruppeundersøgelsen udtrykte begejstring for. Frederiksen påpeger i tråd hermed, at dét, at agere som ekspert og rådgive mindre vidende deltagere i et netfællesskab, kan virke som en motivation for superbrugerne til at deltage aktivt i et sådant (Frederiksen, 2003, p. 5). I et erfaringsudvekslingsforum kan superbrugerne ydermere kvalificere deres handlekompetence, ved at de bekymrede uøvede brugere stiller spørgsmål, som superbrugere ikke tidligere har reflekteret over.

Et netfællesskab kan ydermere være givtigt for de bekymrede uøvede brugere, idet det vil give dem erfaringer med internettet, som kan være med til at kvalificere deres

¹⁸ Vi bruger begrebet *netfællesskaber* som alternativ til begrebet *community*, introduceret af Stine Gotved (Gotved, 2000).

¹⁹ Frederiksen skelner mellem faglige og hobbybetonede netfællesskaber. Vi skelner imidlertid ikke imellem disse da den type netfællesskab, som vi foreslår, befinder sig på grænsen mellem disse to.

handlekompetence. Denne erfaring kan være medvirkende til at mindske nogle af generations modsætningerne imellem forældre og børn, da forældrene kan drage deres egne erfaringer med eksempelvis chat og derigennem opnå forståelse for forskellen mellem fysiske og virtuelle relationer og for såvel internettets konkrete som symbolske betydning. Nye erfaringer og forståelser kan samtidig være med til at hjælpe forældrene med reguleringen af deres børns internetbrug. Derudover kan netfællesskabet være medvirkende til at opøve de bekymrede uøvede brugeres internetkompetencer og skabe grundlag for, at internettet i hjemmet i endnu højere grad kan fungere som social katalysator og dermed som brobygger mellem børn og voksne. De uøvede brugere kan ydermere søge svar på deres spørgsmål hos de ubekymrede superbrugere samt få hjælp til, hvornår det er hensigtsmæssigt at opstille regelsæt for deres børns internetbrug, og hvornår de snarere bør lade børnene opøve deres handlekompetencer på egen hånd. Et netfællesskab vil derfor understøtte forældrenes selvregulering i privat regi og i forlængelse heraf tilgodese deres ønske om deres barns selvdannelse. Formålet med et sådant netfællesskab er således dels at skabe et forum for erfaringsudveksling for forældre om deres børns sikkerhed på internettet og dels at danne et forum for forældrene, hvor de selv stiller viden til rådighed for hinanden – viden hvormed de hver især kan kvalificere deres handlekompetencer.

En ulempe ved et netfællesskab kan dog være, at flere af forældrene i fokusgruppeundersøgelsen er uøvede brugere, og det kan derfor være mindre realistisk, at de selv finder frem til og dermed eksponeres for en sådan hjemmeside. Eksponering er en nødvendig betingelse for, at en kommunikationsproces etableres (Sepstrup, 2001, p. 68), og et onlinetiltag burde derfor, set i lyset af vores resultater, ikke stå alene. Derfor anbefaler vi, at også et *offlinenetværk* for forældre om deres børns sikkerhed på internettet etableres. Det er hensigtsmæssigt, at opstarten af netfællesskabet foregår offline, da Medierådet for Børn og Unge på den måde vil give de uøvede brugere mulighed for at mødes og udveksle erfaringer i et offlineforum. Samtidig kan et offlinenetværk udbrede kendskab til netfællesskabet blandt forældrene og på den måde medvirke til, at det får flere aktive brugere. De to erfaringsudvekslingsfora skal således ikke anskues som to separate tiltag, men derimod som to enheder der løbende understøtter hinanden gensidigt. Offlinenetværket kan således være med til at skabe rammerne for og understøtte et dynamisk socialt rum i netfællesskabet:

”Et netfællesskabs succes – både hvad angår dets potentielle vækst og det faglige udbytte deltagerne får i det – afhænger i høj grad af den kultur og det sociale rum, der skabes på stedet. Kultur og socialt rum kan ikke planlægges og skabes på forhånd. Det

er kvaliteter som skabes dynamisk af deltagerne. Men rammerne spiller en rolle for udviklingsmulighederne.” (Frederiksen, 2003, p. 1)

Netfællesskabet kan omvendt understøtte offlinenetværket, idet det giver forældrene mulighed for at kommunikere når som helst og hvor som helst. Med kombinationen af face to face- og medieret kommunikation kan forældrene skabe forskellige former for fortrolighed. Dét, at man på internettet ikke umiddelbart kan iagttage modpartens nonverbale udtryk²⁰, kan have både positiv og negativ betydning for kommunikationen mellem forældrene. På den ene side kan skriftlig kommunikation på internettet i nogle tilfælde være misvisende i forhold til afsenders intenderede budskab, idet man som modtager ikke kan tolke udsagnene ud fra eksempelvis kropssprog og tonefald. På den anden side kan skriftlig kommunikation virke motiverende, idet man eksempelvis kan være anonym og stille ’dumme spørgsmål’ uden at tabe ansigt over for de andre i netfællesskabet. Forældrenes anonymitet kan dog også have en bagside, idet alle og enhver principielt set kan deltage i netfællesskabet. Således er der en risiko for, at mennesker med dårlige hensigter kan agere superbrugere og eksempelvis anbefale mindre sikre chatfora. Denne risiko kan dog efter vores synspunkt minimeres ved, at forældrene i offlinenetværket diskuterer kildekritik i relation til deres eget netfællesskab.

For at offlinenetværket skal medvirke til at opøve forældrenes handlekompetencer og ikke have form af envejskommunikation fra Medierådet for Børn og Unge til forældrene, er det nødvendigt at skabe rammerne for, at en symmetrisk kommunikationsproces kan finde sted mellem deltagerne. Derfor anbefaler vi, at det er forældrene selv, der er initiativtagere til disse fora og ikke Medierådet for Børn og Unge. Det er dog ikke realistisk, at danske forældre på eget initiativ vil igangsætte sådanne fora. Det vil derfor være hensigtsmæssigt at etablere et samarbejde med initiativrige forældre, der kan fungere som *opinion leaders* og dermed igangsætte en række fora, hvorigennem de danske forældre kan karakteriseres som *opinion followers*²¹:

”The communication planner tries to exploit the opinion leader’s power over the group for the purposes of planned communication (...) The opinion follower must be

²⁰ Vi er dog bevidste om, at man på internettet kan iagttage nonverbale udtryk, såfremt begge/alle parter har webcam.

²¹ Når vi anvender betegnelserne *opinion leaders* og *opinion followers*, er dette ikke ensbetydende med, at vi ser *opinion leaders* som aktive og *opinion followers* som passive. Vi anser begge som handlekompetente.

motivated to seek information from the opinion leader, and the opinion leader must find it worth while to inform others about the issue in question.”

(Windahl et al., 2000, p. 55-56)

I den forbindelse kunne det være fordelagtigt for Medierådet for Børn og Unge at udnytte deres eksisterende kontakter til eksempelvis Kommunedata (KMD) og Forældreorganisationen Skole og Samfund. Hos begge organisationer eksisterer der allerede på nuværende tidspunkt opinion leaders, der formidler information om internettet til henholdsvis børn i folkeskolen og skolebestyrelser.²² Det ville derfor være muligt at gøre brug af de allerede organiserede fællesskaber af initiativrige forældre inden for de to organisationer. Forældrene fra de to organisationer kunne således være initiativtagere til oprettelsen af offlinenetværk om børns sikkerhed på internettet i lokalmiljøet, hvor der kan drages nytte af eksempelvis Skole og Samfunds lokalforeninger (www.skole-samfund.dk, d. 11/11 2003). De initiativrige forældre vil således være target group, mens de danske forældre kan karakteriseres som receiver group. Det vil ydermere gavne netfællesskaberne, da initiativtagerne fra organisationerne kan være til rådighed online i opstartsfasen og hermed agere de første superbrugere. Det vil endvidere være hensigtsmæssigt, at Medierådet for Børn og Unge udnytter deres eksisterende samarbejdspartnere i SAFT-projektet i forbindelse med eksponeringen af det kommunikative tiltag. Eksempelvis kunne der etableres links fra IT-Brancheforeningens hjemmeside til netfællesskabet.

Netop dét at mødes og udveksle erfaringer i lokalsamfundet er noget, som flere af forældrene i vores undersøgelse efterspørger, idet de udtrykker, at de delvist er afhængige af, hvilke regler andre voksne sætter for børns internetbrug, da børnene har adgang til internettet andre steder end i hjemmet. Det ville derfor være oplagt for Medierådet for Børn og Unge at gøre brug af skolernes allerede etablerede netværk til forældre med børn i den afgrænsede aldersgruppe 9-12 år i lokalmiljøet. Relevante eksisterende netværk i den forbindelse kunne eksempelvis være forældremøder, skolebestyrelser og andre former for forældreorganisationer. Ydermere viser vores målgruppeundersøgelse, at børnenes internetbrug er sæsonpræget, og offlinenetværket kan derfor med fordel opstartes i efteråret, hvor børnenes internetbrug, og dermed eventuelle problematikker, sandsynligvis er stigende.

Medierådet for Børn og Unge har allerede, som en del af SAFT-projektet, fået

²² Der er hos KMD oprettet en Erfa-gruppe, hvor nogle af medlemmerne tager ud til folkeskoler og holder oplæg om sikkerhed på internettet (Gaugler, 18/03-2003). Skole og Samfund er en organisation, der blandt andet holder foredrag for skolebestyrelser om børns internetbrug (Christian, gr. 3, p. 37).

udarbejdet uddannelsespakker, der vil foreligge i løbet af marts 2004, til brug i folkeskolens undervisning (www.saft.medieraadet.dk, d. 12/11 2003). Formålet med uddannelsespakkerne er at undervise børn om internetproblematikker såsom kildekritik og chatregler. De er målrettet til børn i 4. klasse og de aktører som har betydning for børnenes hverdag såsom lærere, kammerater og forældre, idet de både indeholder opgaver, der skal løses i skolen og i hjemmet. Uddannelsespakkerne er ud fra vores synspunkt et hensigtsmæssigt initiativ, der tager udgangspunkt i Medierådet for Børn og Unges forståelse af forældrene som handlekompetente. De opgaver i uddannelsespakkerne, der skal løses i hjemmet, lægger op til, at forældrene bliver involveret og dermed får anledning til at gå i dialog med deres børn om internetproblematikker. Vi mener dog ikke, at uddannelsespakkerne, i forhold til forældrene i vores undersøgelses behov, er tilstrækkelige, idet de ikke danner grundlag for konstruktiv erfaringsudveksling forældrene imellem.

Hensigtsmæssigt indhold

For at tilrettelægge et hensigtsmæssigt indhold i det kommunikative tiltag såvel online som offline er det nødvendigt at inddrage forældrenes holdninger til og håndteringer af deres børns sikkerhed på internettet. Ud fra forældrenes holdninger og håndteringer kan vi udlede en række overordnede emner, som det vil være hensigtsmæssigt at berøre i det kommunikative tiltag.

I vores undersøgelse var nogle emner gennemgående i alle tre fokusgrupper, hvor andre udelukkende blev berørt i enkelte fokusgrupper. Da et erfaringsudvekslingsforum blandt forældre til 9-12-årige børn skal udspringe af og omhandle forældrenes egne oplevede problematikker, skal nedenstående udelukkende ses som et forslag som Medierådet for Børn og Unge kan videregive til de opinion leaders, der skal være initiativtagere til møderne. Forslaget skal således ikke ses som en endelig dagsorden over emner, der skal diskuteres på møderne, men snarere som et oplæg til diskussions-emner med mulighed for, at forældrene i diverse lokalmiljøer kan tilføje eller fjerne emner alt efter behov og interesse. Ydermere kan emnerne anvendes i opstarten af netfællesskaberne, idet de kan fungere som hovedkategorier, som forældrene kan diskutere inden for. Derudover skal der selvfølgelig også være mulighed for, at forældrene selv kan tilføje nye diskussionsemner i såvel offlinenetværket som i netfællesskabet, i takt med at deres handlekompetencer styrkes.

Overordnet set er der fem hovedemner, som forældrene i vores undersøgelse diskuterede (helbred, tidsforbrug, chat, porno og regulering), og disse ville derfor være fordelagtige at indarbejde i den konkrete udformning af oplægget til de såkaldte opinion leaders. Et af emnerne er, hvorvidt computerbrug er skadeligt for børns helbred. Et andet emne, som vores undersøgelse peger på som relevant diskussions-emne, er tidsforbrug – hvor lang tid må børn sidde foran computeren? Hvis børnene i forvejen har mange fysiske fritidsinteresser, er det så i orden at sidde længere tid foran computeren? Et tredje emne kunne være de meget omdiskuterede chatproblematikker. Her kunne spørgsmålet være, hvorvidt forældrene mener, at chat er en erstatning eller et supplement i forhold til børnenes kommunikation med hinanden? Er der særlige spilleregler for chat i forhold til fysiske møder, og mødes man fysisk med chatvenner? Et fjerde emne er pornoproblematikken. Her kunne diskussionsspørgsmålene være, om tilgængeligheden af porno på internettet er et problem for forældrene i forhold til deres børns internetbrug? Adskiller pornoproblematikkerne på internettet sig fra pornoproblematikker i andre medier? Et femte emne, der kunne være relevant for forældrene at diskutere såvel offline som online, er, hvorvidt de skal opstille regler for deres børns internetbrug eller lade deres børn lære at bruge internettet på egen hånd. Er der specifikke færdigheder, som børnene skal opøve, for at forældrene bliver mere trygge ved deres børns internetbrug? Ydermere kan forældrene udveksle gode og dårlige erfaringer i eksempelvis emneopdelte chatfora. I vores undersøgelse er det tydeligt, at forældrene ikke umiddelbart oplevede kønsspecifikke forskelle i relation til deres børns internetbrug. Andre undersøgelser peger imidlertid på, at drenge og piger anvender internettet på forskellig vis, og at forældrene i forlængelse heraf i nogen udstrækning har kønsspecifikke bekymringer. Med de to erfaringsudvekslingsfora bliver det imidlertid muligt at understøtte ovenstående forhold, idet de to fora giver mulighed for fri debat.

Inden for diskussionsemnerne er det relevant at tage højde for de generations-modsætninger, der, som skildret i kapitel 4, eksisterer mellem forældrene og børnene. Hovedparten af forældrene har en dannelsesforståelse i relation til computermediets funktion, der ikke er i tråd med den teoretiske forståelse af børns internetbrug. Er der nogen computeraktiviteter som forældrene foretrækker, at børnene anvender internettet til frem for andre, såsom eksempelvis informationssøgning? Endvidere kunne mediernes eventuelle betydning for forældrenes holdninger til børns internetbrug blive diskuteret. Bliver forældrene berørte af, eller agerer de ud fra mediernes belysning, positivt såvel som negativt, af børns internetbrug?

Diskussionerne kan foregå både online og offline og kan også præge hinanden gensidigt. Eksempelvis kan en diskussion, der er foregået i offlinenetværket fortsætte i netfællesskabet, hvor forældre, der ikke har haft mulighed for at deltage, kan bidrage med deres synspunkter. Det kan være en fordel for forældrene, at de i netfællesskabet har mulighed for at udveksle erfaringer med forældre fra samme lokalmiljø. På den måde udnyttes den fortrolighed, der er blevet skabt offline, og forældrenes eget ønske om øget dialog med forældre til børn i deres lokalsamfund understøttes således også i netfællesskabet.

Forældrenes erfaringsudveksling afhænger blandt andet af de rammer, som Medierådet for Børn og Unge opstiller for kommunikationen i netfællesskabet. I relation hertil vil det være hensigtsmæssigt at skabe mulighed for såvel *synkron* som *asynkron* kommunikation (Frederiksen, 2003, p. 6). Den asynkrone, tidsforskudte kommunikation gør det muligt at erfaringsopsamle, således at forældrene kan søge og genfinde spørgsmål og svar på tidligere lagrede diskussioner, som de finder relevante. Det vil imødekomme forældrene i vores undersøgelses ønske om at fokusere på internetproblematikkerne, når de er relevante for dem. En anden fordel ved denne type kommunikation er, at forældrene ikke nødvendigvis behøver at være online samtidig, og at de derfor kan stille og svare på spørgsmål i eget tempo og ikke med det samme, som det ville være tilfældet i synkron kommunikation. Dog kan der være visse tilfælde, hvor det ville være givtigt for forældrene at kommunikere synkront, for eksempel via instant chat²³. I en instant chat kan forældrene hurtigt få kontakt til en anden forælder, såfremt de har et akut behov for dialog. Den synkrone kommunikation vil blandt andet give mulighed for, at de uøvede forældre kan få hjælp til eksempelvis at kontrollere logfilerne på familiens computer, mens en superbruger forklarer trin for trin, hvordan det skal gøres.

Det optimale forslag til en kommunikativ indsats fra Medierådet for Børn og Unge til danske forældre med børn mellem 9 og 12 år indeholder således både en online og en offline del. Vi vil dog påpege, at forældrene i vores undersøgelse har givet udtryk for et begrænset informationsbehov, og at en omfattende kommunikationsindsats²⁴ i forhold til børns sikkerhed på internettet set i lyset af dette ikke vil være relevant.

²³ Instant chat er en kommunikationsform, som er baseret på samtidig dialog mellem parterne. Eksempler på denne form for chatsystemer er MSN Messenger og ICQ.

²⁴ Betegnelsen *omfattende kommunikationsindsats* dækker i dette tilfælde over det, at kommunikationsindsatsen rettet mod målgruppen ikke bør have form af eksempelvis en landsdækkende kampagne med avisannoncer, busreklamer, fjernsynsreklamer osv.. Dog er vi opmærksomme på, at der skal udbredes kendskab til de to erfaringsudvekslingsfora eksempelvis via kontakt til skolebestyrelser.

Forældrene anskuer således mange af internetproblematikkerne som identiske med de problematikker, der eksisterer i forhold til de traditionelle medier. Samtidigt mener flere af forældrene dog stadig, at internettet, grundet dets interaktive og anarkistiske aspekt, skaber nye former for problematikker. Da forældrene i høj grad bærer sammensatte forståelser af deres børns sikkerhed på internettet, og i den forbindelse har varierende bekymringer, bør Medierådet for Børn og Unge dog ikke helt undlade at kommunikere til forældrene. Mange af dem har eksempelvis en forståelse af deres barn som handlekompetent i forhold til internettet, men bærer samtidig den lineære opfattelse af mediet og barnet som 'den forsvarsløse modtager'. Ydermere har forældrene en forståelse af nogle af børnenes aktiviteter på internettet som populærkulturelle fænomener (eksempelvis spil) og andre som finkulturelle fænomener (informationssøgning). Forældrene giver således udtryk for, at der eksisterer gode og dårlige aktiviteter på internettet, men bærer samtidig selvdannelses-tankegangen og lægger vægt på, at børnene skal drage egne erfaringer på internettet. På samme måde giver forældrene udtryk for bekymring over, at internetbrug kan isolere deres børn samtidig med, at de er bevidste om, at mediet i mange tilfælde fungerer som social katalysator mellem børnene. Ovenstående sammensatte forståelser kan, som skildret i kapitel 3, spores i både den forskningsmæssige, den politiske og den offentlige debat. De problematikker, som diskuteres inden for forskningen, på det politiske område og i det offentlige rum, og som har resulteret i forskellige former for mediepanikker, kan ses i sammenhæng med forældrenes forståelser. Det tyder således på, at mediepanikkerne, og de positive og negative budskaber i kommunikationsmiljøet, i nogen grad har betydning for forældrenes sammensatte forståelser og varierende bekymringer. Eksempelvis giver nogle af forældrene direkte udtryk for, at mediernes modstridende budskaber i nogen udstrækning gør dem usikre i forhold til håndteringen af deres børns sikkerhed på internettet. Erfaringsudvekslingen i de to fora kan således være med til at udfordre de sammensatte forståelser og varierende bekymringer hos forældrene, hvilket kan være medvirkende til, at forældrene vil reflektere over aspekter, som de ikke umiddelbart har reflekteret over tidligere.

Det er dog vigtigt, at Medierådet for Børn og Unge tager højde for, at størstedelen af forældrene i høj grad er handlekompetente og kan håndtere internetproblematikkerne på egen hånd. Det, mener vi, at der bliver taget højde for i de to former for erfaringsudvekslingsfora, som vi har opstillet i det ovenstående. Disse tiltag tager udgangspunkt i, at størstedelen af forældrene er handlekompetente, og at de via diskussioner kan kvalificere egne og andres handlekompetencer. Både netfællesskabet og offlinenetværket er kommunikative tiltag, der udnytter og tilgodeser målgruppens

heterogenitet i forhold til internetkompetencer og forståelser af internetproblematikker.

KAPITEL 5: KONKLUSION

På baggrund af fokusgruppeundersøgelsen med forældre til børn i aldersgrupperne 6-8, 9-12 og 13-16 år kan vi konkludere, at forældrene oplever en række forskellige internetproblematikker i relation til deres børns brug af internettet. Forældrene til børnene i de tre aldersgrupper oplever mange af de samme internetproblematikker, men graden af bekymring i relation til disse er i høj grad aldersafhængig. Forældrene i alle tre fokusgrupper nævner, at porno, helbredsproblematikker og kildekritik er eksisterende problematikker i forhold til deres børns brug af internettet. Dog påpeger forældrene til børn i aldersgruppen 6-8 år, at deres bekymring for ovenstående problematikker er en fremtidig bekymring, idet deres børn endnu ikke har de nødvendige læse- og skrivefærdigheder til at færdes alene på internettet. Chatproblematikker er særligt nærværende for forældre til de 13-16-årige, idet de fleste forældre til børn i denne aldersgruppe allerede har gjort sig erfaringer med deres børns brug af chat.

Fælles for forældrene i alle tre fokusgrupper er, at de grundlæggende oplever internettet som et redskab og dermed en ressource, såfremt barnet opøver de nødvendige internetkompetencer. Vi kan konkludere, at forældrene i de tre fokusgrupper hovedsageligt håndterer de aktuelle internetproblematikker ensartet. Fælles for dem er, at de i høj grad anser deres børn for at være handlekompetente, og at de derfor i nogen grad lader børnene drage egne erfaringer på internettet. Samtidig skaber de dog de rammer, som børnene skal agere inden for, i form af regulering af børnenes internetadgang og aktiviteter på internettet. Det er et udtryk for forældrenes selvregulering i privat regi, en opgave de ser som deres ansvar, og ikke statens, at varetage.

Forældrenes opfattelser af ovenstående internetproblematikker tyder på, at der eksisterer en række generationsmodsatninger mellem forældrene og deres børn. For det første eksisterer der en generationsmodsatning i forhold til børnenes og forældrenes internetkompetencer. Endvidere udgør børnenes virtuelle og fysiske relationer samt forældrenes forståelse af internettets symbolske og konkrete betydning to generationsmodsatninger. Også dét, at internettet tager tid fra den traditionelle leg samt forståelsen af mediet som isolerende, peger på, at der eksisterer generationsmodsatninger mellem forældrene og deres børn.

Vi kan på baggrund af målgruppeundersøgelsen konkludere, at forældrenes internetkompetencer har betydning for deres syn på internetproblematikker, og i hvor høj grad de bekymrer sig for deres børns færden på internettet. Der er i vores undersøgelse en tendens til, at superbrugerne er mindre bekymrede end de uøvede brugere. Dog har alle forældrene sammensatte forståelser af internetproblematikkerne, og størstedelen af forældrene er i varierende grad bekymrede. Samtidig anskuer forældrene en række af internetproblematikkerne som 'gamle problematikker i et nyt medie', mens andre problematikker opfattes som specifikke for internettet. Endvidere har forældrene både en forståelse af nogle af børnenes aktiviteter på internettet som populærkulturelle fænomener og andre som finkulturelle. Der kan således spores en traditionel dannelsesforståelse, samtidig med at flere af forældrene bærer selvdannelsestankgangen, idet de i nogen grad lader børnene drage deres egne erfaringer på internettet. Flere af forældrene har ligeledes en lineær forståelse af internettets betydning for deres barn, samtidig med at de i nogen grad anser barnet som handlekompetent og kritisk indstillet over for internettet og dets budskaber. Ydermere eksisterer der en opfattelse af internettet som et isolerende medie, men flere af forældrene giver samtidig udtryk for, at internettet også kan virke som en social katalysator.

Forældrenes bekymringer og sammensatte forståelser kan ses i sammenhæng med de pessimistiske og optimistiske røster i kommunikationsmiljøet. Inden for forskningen er der sket en drejning fra det pessimistiske mod det optimistiske, men polariseringen kan dog stadig spores i henholdsvis den politiske og den mediemæssige debat. Nogle af forældrene giver udtryk for, at mediernes modstridende budskaber er med til at gøre dem usikre i forhold til deres håndtering af børnenes internetbrug. Samtidig er en stor del af forældrene dog bevidste om mediernes selektive belysning af børns sikkerhed på internettet. De divergerende budskaber om børn og internettet, som forældrene møder i deres hverdag, har derfor på baggrund af fokusgruppeundersøgelsen vist sig i nogen grad at have betydning for forældrenes oplevelse af deres børns sikkerhed på internettet.

På baggrund af målgruppeanalysen kan vi konkludere, at det vil være hensigtsmæssigt for Medierådet for Børn og Unge at tilrettelægge et kommunikativt tiltag med danske forældre til børn mellem 9-12 år som målgruppe. Det kommunikative tiltag bør på baggrund af undersøgelsens resultater tilgodese målgruppens behov for erfaringsudveksling i eksempelvis lokalmiljøet. Vi anbefaler derfor Medierådet for Børn og Unge at tage initiativ til et netfællesskab for forældre i målgruppen. Tiltaget

skal ydermere understøttes af et offlinenetværk, som en række opinion leaders fra Medierådet for Børn og Unges nuværende kontakter såsom Forældreorganisationen Skole og Samfund skal igangsætte i lokalmiljøerne via eksempelvis forældremøder. Det vil i den forbindelse være hensigtsmæssigt, at de to erfaringsudvekslingsfora tager udgangspunkt i de internetproblematikker, som forældrene selv finder relevante. Her kan vi, på baggrund af vores undersøgelse, konkludere, at sådanne emner kan være tidsforbrug, chatproblematikker, porno, helbred og regulering.

De to erfaringsudvekslingsfora udnytter forældrenes varierende internetkompetencer, tilgodeser deres varierende grad af bekymring, understøtter deres håndtering af internetproblematikker og kan være medvirkende til at mindske generationsmodsætningerne mellem forældrene og deres børn. Samtidig kan Medierådet for Børn og Unge med denne type kommunikativt tiltag tage højde for forældrenes forskellige kompetencer, hvor de uøvede brugere i samspil med superbrugerne kan opøve deres handlekompetence og omvendt.

SUMMARY

The purposes of this dissertation are to conduct a qualitative study of Danish parents' opinions on and handling of their children's safety and awareness on the Internet in everyday life and to suggest a future communication campaign to Danish parents. One which the Media Counsel for Children and Young People is able to use as a part of their participation in the SAFT-project. The qualitative study consisted of three focus group interviews with parents of children between the ages of 6-8 years, 9-12 years, and 13-16 years. The Media Counsel for Children and Young People is planning to use this study as part of their participation in the SAFT-project. The SAFT-project is a European research project with the objective to raise awareness about the Internet's benefits and dangers concerning adolescents and children.

The main conclusions of the dissertation are that Danish parents are able to handle the problems that arise concerning their children's safety on the Internet. Parents feel that teaching their children to be critical to the content on the Internet, discussing problems and finding solutions together are an essential role of being a parent. Furthermore, the parents regulate their children's usage of and access to the Internet in several ways. The parents of children in the youngest age group are rarely concerned of their children's safety on the Internet. This is because these children have limited reading and writing skills and are unable to use the Internet on their own. The parents of the children in the middle age group often help with Internet use, which results in children rarely using the Internet on their own. The parents with children in the oldest age group, however, feel their children are more competent Internet-users than they are in some aspects. However, parents of all age groups in the study are concerned about their children's ability to think critically concerning issues of pornography, health and chat rooms.

In general, the study shows that contrasts between generations exist among the parents and their children due to parents often having a different understanding of the Internet's influence on their children's lives. These contrasts exist even though the parents have compound understandings of their children's use of and safety on the Internet. One example is that some parents feel the Internet isolates children, while others find their children's internet-usage to be a social event. The above results show that the Media Counsel for Children and Young People can help the Danish parents by establishing both online and offline forums. These forums provide parents a place to discuss their concerns and experiences regarding their children's Internet-usage.

LITTERATURLISTE OG KILDEFORTEGNELSE

Bøger

Atkinson, Paul og Coffey, Amanda: *Making Sense of Qualitative Data*. London, Sage Publications, 1996

Audon, Lone et al.: *Det hele kører parallelt – de nye medier i børns hverdagsliv*. København, Gads Forlag, 2001

Blaikie, Norman: *Approaches to Social Enquiry*. Cambridge, Polity Press, 1993

Christensen, Ole og Tufte, Birgitte: *Familier i forandring: Hverdag og medier i danske familier*. København, Akademisk Forlag, 2001

Drotner, Kirsten og Sørensen, Anne Scott: *Øjenåbnere – unge, medier og modernitet*. Viborg, Dansklærerforeningen, 1996

Drotner, Kirsten: *Medier for fremtiden – børn, unge og det nye medielandskab*. København, Høst & Søns Forlag, 2001 (A)

Drotner, Kirsten: *Unge, medier og modernitet – pejlinger i et foranderligt landskab*. Valby, Borgens Forlag, 1999 (A)

Egenfeldt-Nielsen, Simon og Smith, Jonas H.: *Den digitale leg – om børn og computerspil*. København, Hans Reitzels Forlag, 2000

Gulløv, Eva: *Betydningsdannelse blandt børn*. København, Gyldendal, 1999

Halkier, Bente: *Fokusgrupper*. Frederiksberg, Samfundslitteratur, 2003

Hoff-Clausen, Elisabeth: *Set gennem nettet – organisationers troværdighed på hjemmesider*. Frederiksberg, Samfundslitteratur, 2002

Jacobsen, Jan Kragh: *25 spørgsmål – en moderne retorik til planlægning af kommunikation*. Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, 2001

Jensen, Klaus Bruhn: *A Handbook of Media and Communication Research*. London, Routledge, 2002

Jensen, Klaus Bruhn: *The Social Semiotics of Mass Communication*. London, Sage Publications, 1995

Krueger, Richard A. og Casey, Mary Anne: *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*. Californien, Sage Publications, 2000

Kvale, Steinar: *Interview – en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København, Hans Reitzels Forlag, 2001 (opr. udg. 1997)

- Lauridsen, Trine Lund og Nørgaard, Søren: *Computerpædagogik*. København, Forlaget Børn og Unge, 2002
- Morgan, David L. og Scannell, Alice U.: *Planning Focus Groups*. Californien, Sage Publications, 1998
- Morgan, David L.: *Focus Groups as Qualitative Research*. Californien, Sage Publications, 1997 (opr. udg. 1988)
- Neergaard, Helle: *Udvælgelse af cases i kvalitative undersøgelser*. Frederiksberg, Samfundslitteratur, 2001
- Neumann, W. Lawrence: *Social Research Methods – Qualitative and Quantitative Approaches*. USA, Allyn & Bacon, 1997 (opr. udg. 1991)
- Qvortrup, Lars: *Det hyperkomplekse samfund. 14 fortællinger om informationssamfundet*. København, Gyldendal, 2001 (opr. udg. 1998)
- Sefton-Green, Julian (red.): *Digital Diversions – Youth Culture in the Age of Multimedia*. London, UCL Press, 1998
- Sepstrup, Preben: *Tilrettelæggelse af information*. Århus, Systime, 2001 (opr. udg. 1999)
- Slevin, James: *The Internet and Society*. Cambridge, Polity Press, 2000
- Sørensen, Birgitte Holm og Jessen, Carsten: *"Det er bare noget der er lavet..."*. København, Medierådet for Børn og Unge, 2000
- Sørensen, Birgitte Holm og Olesen, Birgitte Ravn (red.): *Børn i en digital kultur – forskningsperspektiver*. København, Gads Forlag, 2000
- Stewart, David W. og Shamdasani, Prem N.: *Focus Groups – Theory and Practice*. London, Sage Publications, 1990
- Tufte, Birgitte: *Børn i Blålys: Hvad ved vi? – og hvad gør vi?*. København, Gyldendal, 1983
- Waltermann, Jens og Machill, Marcel: *Protecting Our Children on the Internet: towards a New Culture of Responsibility*. Gütersloh, Bertelsmann Foundation Book, 2000
- Werner, Anita: *Børn og medier – hvad ved vi om mediernes indflydelse?*. Århus, Systime, 1999
- Wibeck, Victoria: *Fokusgrupper – om fokuserede gruppeintervjuer som undersøgelsesmetode*. Lund, Studentlitteratur, 2000
- Windahl, Sven et al.: *Using Communication Theory – An Introduction to Planned Communication*. London, Sage Publications, 2000 (opr. udg. 1992)

Zahavi, Dan: *Fænomenologi*. Frederiksberg, Samfundslitteratur og Roskilde Universitetsforlag, 2003

Artikler

Christensen, Ole og Kryger, Niels: *Mediepædagogikkens grundlag – kultur, dannelse og æstetisk praksis*. I: Brandt-Pedersen, Martin (red.): *Mediernes æstetiske udfordring – en studie- og debatbog om børn, unge, medier og skole*. København, Danmarks Lærerhøjskole, 1998

Drotner, Kirsten: *Børn, unge og medier*. I: Brørup, Mogens et al. (red.): *Den nye psykologihåndbog*. København, Nordisk Forlag, 1999 (B)

Faurholt, Gry: *Computeren og den forsvundne barndom*. I: Vera: Tidsskrift for pædagoger, nr. 18, København, 2002

Frønes, Ivar: *Mod en digital barndom*. I: Halder, Marit og Frønes, Ivar (red.): *Digital barndom*. Oslo, 1998, Gyldendal

Guba, Egon G. og Lincoln, Yvonna S.: *Competing Paradigms in Qualitative Research*. 1994. I: *Målgrupper – teori og metoder*, 3. del, Kommunikation, 1. modul, Roskilde, Efterår 2001

Guba, Egon G. og Lincoln, Yvonna S.: *Paradigmatic Controversies, Contradictions, and Emerging Confluences*. I: Denzin, Norman K. og Lincoln, Yvonna S.: *Handbook of Qualitative Research*. London, Sage Publications, 2000

Guba, Egon G.: *The Alternative Paradigm Dialog*. I: Guba, Egon G.: *The Paradigm Dialog*. London, Sage Publications, 1990

Halkier, Bente: *Kan pragmatisme være analytisk? – studiet af miljøhensyn i forbrug som eksempel*. I: Pedersen, Kirsten Bransholm og Nielsen, Lise Drewes (red.): *Kvalitativ metode – fra metateori til markarbejde*. Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, 2001

Jensen, Bjarne Bruun og Schnack, Karsten: *Handlekompetence som pædagogisk udfordring*. I: *Nordisk Pedagogik*, vol. 15, nr. 4, Scandinavian University Press, Oslo, 1995

Martensen, Anne: *Børn og unges brug af medier*. I: Hansen, Flemming et al. (red.): *Børns opvækst som forbrugere*. Frederiksberg, Samfundslitteratur, 2002

Mikkelsen, Jan Foght: *Pragmatisk receptionsteori*. I: Højbjerg, Lennard (red.): *Reception af levende billeder*. København, Akademisk Forlag, 1989

Newey, Adam: *Freedom and Expression: Censorship in Private Hands*. I: Liberty (red.): *Liberating Cyberspace: Civil Liberties, Human Rights and the Internet*. London, Pluto Press and Liberty, 1999

Nilsson, Hanne: *Børns fortællinger om fremtiden med de nye medier*. I: Sørensen,

- Birgitte Holm et al. (red.): *Børn på nettet – kommunikation og læring*. København, Gads Forlag, 2002
- Olsen, Henning: *Det mindst ringe spørgeskema*. 1998. I: *Tekster til værksted i kvalitativ metode*. Kompendium Kommunikation, 2. og 3. modul, Roskilde, Efterår 2001
- Pedersen, Kirsten Bransholm og Land, Birgit: *Den kvalitative forskningsproces*. I: Pedersen, Kirsten Bransholm og Nielsen, Lise Drewes (red.): *Kvalitativ metode – fra metateori til markarbejde*. Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, 2001
- Sayer, Andrew: *Problems of Explanation and the Aims of Social Science*. 1992. I: *Målgrupper - teori og metoder, 3. del*, Kompendium Kommunikation, 1. modul, Roskilde, Efterår 2001
- Schmidt, Lars-Henrik: *Utraditionel dannelse*. I: Sørensen, Birgitte Holm: *Det æstetiske i et dannesperspektiv*. København, Danmarks Lærerhøjskole, 1998
- Schnack, Karsten: *Handlekompetence og politisk dannelse*. I: Jensen, Bjarne Bruun og Schnack, Karsten (red.): *Handlekompetence som didaktisk begreb*. København, (u.f.), 1993
- Schnack, Karsten: *Handlekompetence*. I: *Handlekompetence – aktørforståelser i kommunikation*. 1998. Kompendium Kommunikation, Specialeseminar, Roskilde, Forår 2003
- Sepstrup, Preben: *Barrierer og muligheder for spredning af ernæringsinformation*. 1985. I: *Målgrupper – teori og metoder, 2. del*, Kompendium Kommunikation, 1. modul, Roskilde, Efterår 2001
- Stald, Gitte: *Telefonitis: Unge danskeres brug af telefonen I IT-tidsalderen*. I: Mediekultur, Tema: *Børn og unges mediebrug*. Ålborg, særnummer, august 2000
- Sørensen, Birgitte Holm og Olesen, Birgitte Ravn: *Nye medier – en udfordring for børnemedieforskningen*. I: Mediekultur nr. 31, (u. f.), Århus, 2000
- Sørensen, Birgitte Holm: *Børn i en digital kultur*. I: Sørensen, Birgitte Holm og Olesen, Birgitte Ravn: *Børn i en digital kultur – forskningsperspektiver*. København, Gads Forlag, 2000
- Waggerhausen, Steen: *Et åbent sundhedsbegreb – mellem fundamentalisme og relativisme*. I: Jensen, Uffe Juul og Andersen, Peter Fuur (red.): *Sundhedsbegreber: filosofi og praksis*. Århus, Philosophia, 1994
- Werner, Anita: *Medier og fortolkning. Fra tanken om overføring til livsstilsforskning og flerfaglig samarbeid*. I: Halder, Marit og Frønes, Ivar (red.): *Digital barndom*. Oslo, 1998, Gyldendal

Arbejdsrapporter

Frederiksen, Helle: *Faglig formidling og netfællesskaber*. Roskilde Universitetscenter, Institut for Kommunikation, 2003

Stald, Gitte: *Outlook and Insight*. København, Film- og Medievidenskab, Københavns Universitet, 2001

Internetartikler og rapporter

Cheesman, Robin og Mortensen, Arne Thing: *Om målgrupper*. 1998, www.komm.ruc.dk/netpub/OM/, 13/2 2002

DR Nyheder Online: *Børn lokkes i internetfælde*. www.dr.dk, (u. s.), 7/3 2003

Gotved, Stine: *Community?* Interview med Stine Gotved, 2/1 2000, www.kommunikationsforum.dk, 3/11 2003

Medierådet for Børn og Unge: *Resultataftale*. (u. d.), www.medieraadet.dk, 29/9 2003

Thygesen, Anne Morin (Det Kriminalpræventive Råd og Red Barnet): *Chat: En del af børns virkelighed – udbredelse og brug af chat i 7. klasse*. Socialministeriet, 2003, www.boerneraadet.dk, 6/6 2003

Undervisningsministeriet: *Fælles mål. Dansk*. 1/8 2003, www.uvm.dk, 29/9 2003

Wapmore Research & Consulting: *Gråzoneanalyse*. København, 2001, <http://support.get2net.dk/graazoneanalyse.pdf>., 1/5 2003

Avisartikler

Berg, Rikke: *Børn ignorerer sikkerhed på internettet*. Information, 1/10 2003, 1. sektion

Füchsel, Hanne: *Chattede sig til sex med 11-årig*. Ekstra Bladet, 18/1 2003

(Citathistorie Ritzau): *Forældre får råd om børns netvaner*, MetroXpress, 26/8 2003

(Citathistorie Ritzau): *Hjælp børnene med internettet*. Urban, 26/8 2003

Sjørnslev, Jan (rubrik i artikel): *Pas på netlokkere*. Berlingske Tidende, 1/11 2001, 1. sektion

Astrup, Elisabeth: *Forældre mangler fornemmelse for porno*. Politiken 11/2 2003, 1. Sektion

Elkjær, Bo: *Hackerens paradys*, Ekstra Bladet, 17/2 2002

- Heide-Jørgensen, Christian: *Sex til salg: Unge prostituerer sig på internettet*. Berlingske Tidende, 23/2 2003, 1. sektion
- Plesner, Eva og Ellegaard, Carsten: *Børnekultur: Børn lokkes i fælde på internettet*. Jyllandsposten, 7/2 2003, 1. sektion
- Riedel, Simon: *Børn svælger i ægte døds vold på nettet*. BT, 11/11 2001, 1. sektion
- Riedel, Simon: *Forældre naive om børns chatvaner*. BT, 22/2 2003, 1. sektion
- Skoven, Marie: *Internettet lokkede min søn til selvmord*. BT, 17/8 2003, 2. sektion
- Straarup, Birgit: *Slap af, dine børn surfer sikkert*. Berlingske Tidende, 23/5 2003, 2. sektion

Folketingsdebatter, betænkninger og lovmateriale

- Betænkning nr. 1311: *Børn og unges brug af massemedier*. Medieudvalget, Statsministeriet, 1996
- Betænkning nr. 1320: *Medierne i demokratiet*. Medieudvalget, Statsministeriet, København, 1996
- Hansen, Knud Erik. I: *Folketingsdebat om filtre på offentlige computere*. Møde nr. 28, 5/12 2000, www.retsinfo.dk, 17/3 2003
- Lovbekendtgørelse nr. 779: *Ændring i straffeloven*. 16/9 2001, www.retsinfo.dk, 3/9 2003
- Meddelelse nr. 0152: *Opfølgning på den flerårige EF-handlingsplan til fremme af en mere sikker anvendelse af Internettet ved bekæmpelse af ulovligt og skadeligt indhold på det globale net*. EU-Kommissionen, 2002, www.europa.eu, 12/2 2003
- Mikkelsen, Brian. Skriftligt svar i forbindelse med: *Folketingsdebat om billedpornografiens udvikling i Danmark*. 27/3 2003, www.retsinfo.dk, 17/3 2003
- Møller, Helge Adam. I: *Folketingsdebat om billedpornografiens udvikling i Danmark*. Møde nr. 62, 30/4 2002, www.retsinfo.dk, 17/3 2003
- Yalcinkaya, Lone. I: *Folketingsdebat om filtre på offentlige computere*. Møde nr.15, 5/12 2000, www.retsinfo.dk, 17/3 2003

Interview og møder

- Fokusgruppeinterview med forældre til 6-8-årige børn. København, 21/5 2003.
- Fokusgruppeinterview med forældre til 9-12-årige børn. København, 28/5 2003
- Fokusgruppeinterview med forældre til 13-16-årige børn. København, 4/6 2003

Drotner, Kirsten, Lydbånd, P1, 20/09-2001 (B)

Gaugler, Julie (m.fl.), Workshop om børn og internet, KMD, 18/3 2003

Gynther, Karsten og Boe, Susanne, Interview, Medierådet for Børn og Unge, København, 7/4 2003

Gynther, Karsten, Pressemøde, Medierådet for Børn og Unge, København, 21/2 2003

Gynther, Karsten, Pressemøde, Medierådet for Børn og Unge, København, 22/5 2003

Hjemmesider

www.skole-samfund.dk

www.saft.medieraadet.dk

www.sikkerchat.dk

www.redbarnet.dk

www.missingkids.com

www.netsmartz.org

www.crimprew.dk

www.childnet-int.org

www.kidsmart.org.uk